

Voorjaarsnota

2020

gemeente
Het Hogeland

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Voorwoord	3
Inleiding en leeswijzer	5
Samenvatting.....	8
1. Veiligheid	11
2. Bereikbaarheid	12
3. Economie & Werkgelegenheid	14
4. Leefbaarheid & Voorzieningen.....	16
5. Sociaal Domein & Voorzieningen	19
6. Ruimtelijke Ordening, Wonen & Duurzaamheid.....	24
7. Burger & Bestuur	28
8. Bedrijfsvoering.....	29
9. Algemene Dekkingsmiddelen	35
Paragraaf Aardbevingen.....	38
Reservemutaties.....	39
Paragraaf Coronacrisis.....	41
Taakstellingen.....	46
Bijlagen	49
Mutaties bestuursrapportage 2020	50
Mutaties op investeringen	52
Vervallen voorstellen en p.m. posten	53

Voorwoord

De huidige financiële positie van Het Hogeland kunnen we zonder meer als zorgelijk betitelen. Bij de begroting 2020 presenteerden wij u al een aantal forse opgaven en taakstellingen. Een aantal van deze opgaven wordt in deze nota ingevuld. Tegelijkertijd zien wij dat er forse claims worden gepresenteerd. Die liggen overigens in lijn met de uitzettingen die wij aan u hebben voorgelegd bij de najaarsnota.

Er tekenen zich daarnaast grote onzekerheden af. Ten eerste: het heeft er alle schijn van dat het rijk gaat besluiten tot forse ingrepen in het gemeentefonds. De ingreep leidt ertoe dat stedelijke gemeenten er financieel op vooruit gaan. Dat gaat dan ten koste van 'het platteland'. Voor wat Het Hogeland betreft: wij rekenen op een negatief effect van jaarlijks tussen de tweeëneenhalf en vijf miljoen euro. Dat is zeer aanzienlijk.

De coronacrisis is een tweede factor die een flinke wissel kan gaan trekken op ons financieel perspectief. De gevolgen daarvan laten zich niet voorspellen. Hoewel het land gaandeweg uit het slot komt, is de duur van de crisis nog altijd in onzekerheid gehuld. Onzeker is verder in hoeverre het rijk gemeenten tegemoet komt waar het gaat om compensaties. Dit gegeven maakt het perspectief in deze nota zo mogelijk nog meer wankel.

Naast deze risico's en onzekerheden zijn er ook concrete tegenvallers. De uitgaven in de jeugdzorg blijven oplopen. Daarop zullen we de komende jaren fors moeten ingrijpen. Datzelfde geldt voor regelingen die de inkomenspositie van onze inwoners moeten ondersteunen. Ook daarin zullen we moeten versoberen, om de uitgaven in de hand te houden. Verder constateren wij – en daarvan hebben we in de jaarrekening over 2019 ook al melding gemaakt – tegenvallende opbrengsten aan onroerende zaak-belastingen. In hoeverre dit doorwerkt in de toekomst wordt nader onderzocht.

De huidige financiële positie heeft ook verstreckende gevolgen voor de algemene reserves. Die reserves dreigen bij ongewijzigd beleid onder het noodzakelijke minimumbedrag uit te komen. Dat moet worden voorkomen.

Beperken we ons nu enkel en alleen tot een uiterst sober beheer van de winkel? Daarop kan het antwoord kort zijn: nee. Leidend zijn nog steeds uitgangspunten die in het coalitieakkoord zijn benoemd: onze 'sleutelopgaven'.

We willen hoe dan ook naast onze inwoners blijven staan in het complexe aardbevingsdossier. Dat zijn we aan onze inwoners verplicht. Ons lokale plan van aanpak is daarin leidend. Samenwerking met onze inwoners ook. Vitale, veilige, aantrekkelijke en toekomstbestendige dorpen zijn daarbij ons streven. Daarmee willen we aan de slag.

Natuurlijk blijven we ook in algemene zin inzetten op maximale participatie van de Hogelandsters. We 'leggen terug' en laten de verantwoordelijkheid voor de woonomgeving, daar waar dat kan, bij hen die daarover vooral een mening kunnen vormen en oordelen kunnen vellen: de inwoners zelf.

De Eemshaven ontpopt zich meer en meer tot dé energiehaven van noordwest Europa. Als gemeente vervullen we een faciliterende rol en dragen op die manier bij aan het toenemend belang van alternatieve energiebronnen. Die koers zetten we onverkort door.

Gelijke kansen voor álle Hogelanders. Het spreekt wat ons betreft voor zich. Als facilitator en als werkgever. De komende tijd benutten we om 'inclusie-agenda' verder handen en voeten te geven.

Ook zetten we in op taaleducatie. Alleen met minimaal een redelijke beheersing van onze taal kunnen Hogelandsters zich optimaal verbonden voelen met hun woon- en leefomgeving.

Kunst en cultuur zorgen voor een gezonde bloesem op de wangen. Ze verrijken de wereld en geven die kleur en inhoud. Zaken die – juist in deze verwarrende tijden - voor lucht kunnen zorgen. We blijven dan ook inzetten op cultuur en cultuureducatie.

Uitdagingen liggen er op het gebied van het sociaal domein en de invoering van de Omgevingswet. Met een integrale aanpak in het sociaal domein hopen we én de kwaliteit van onze diensten en dienstverlening te kunnen verbeteren én de nodige besparingen te kunnen realiseren. 'Integraal' is ook het sleutelwoord als het om de Omgevingswet gaat. Vraagstukken rond wonen, energie en verkeer en vervoer worden in de toekomst in samenhang bekeken en beoordeeld. Het spreekt voor zich dat de Hogelandsters nauw bij het proces betrokken worden.

De gemeente Het Hogeland wacht lastige tijden. Er lagen al flinke opgaven als het gaat om het op orde krijgen van de personele formatie en ombuigingen in de jeugdzorg. Daar zal het de komende jaren niet bij blijven. Er zullen linksom of rechtsom fundamentele keuzes moeten worden gemaakt. Keuzes die alle Hogelandsters gaan raken.

Wij hebben daar in deze bestuursrapportage al een voorschot op genomen. Verschillende claims hebben we niet in deze nota verwerkt. In een bijlage ziet u een overzicht van alle voorstellen die we voorlopig niet willen doen gegeven onze financiële situatie.

Normaal gesproken bieden we u een kadernota met handvatten om de financiële koers te bepalen en, als dat nodig is, te verzetten en te corrigeren. We beperken ons nu eerst tot een bestuursrapportage over het lopende jaar. De omvang van de financiële problemen zijn van dien aard dat wij eerst in september u een bouwstenennotitie zullen doen toekomen voor de kaders van de programmabegroting 2021 en het perspectief voor de jaren daarna.

Winsum, 9 juni 2020
B&W

Inleiding en leeswijzer

Inleiding

Voor u ligt alweer de tweede voorjaarsnota van Het Hogeland. Deze nota is tot stand gekomen in een bijzondere tijd. De reeds bestaande onzekerheden van een organisatie in ontwikkeling worden gecombineerd met de onzekerheden door de Coronacrisis. Daarom hebben we, in tegenstelling tot hetgeen we in de financiële verordening met u hebben afgesproken, een nota opgesteld met een ander karakter dan wat we normaal gesproken aan u willen aanbieden. Wij hebben u voorgesteld de voorjaarsnota op te splitsen in een bestuursrapportage over 2020 en een kaderstellende 'Bouwstenennotitie' als basis voor de opstelling van de begroting 2021 met bijbehorend meerjarenperspectief. De bestuursrapportage ligt voor u. De 'Bouwstenennotitie' zal met u worden besproken in september.

Deze voorjaarsnota bestaat daardoor alleen uit een bestuursrapportage. In deze inleiding zullen we echter wel een vooruitblik naar 2021 tot en met 2023 met u delen. Om de voorstellen voor het lopende begrotingsjaar goed te kunnen duiden is het noodzakelijk te weten wat dit betekent voor ons meerjarig perspectief. Zeker wanneer we in ogenschouw nemen dat dit perspectief flink onder druk staat. Dit perspectief vraagt om maatregelen om de financiën op orde te houden. Hoe we dat gaan doen zullen we u voorleggen in de genoemde 'Bouwstenennotitie'.

Uiteraard heeft het collegeprogramma grote invloed op de verantwoording en voorstellen in deze nota. Op vele terreinen wordt invulling gegeven aan de sleutelopgaven. Daarom herhalen wij kort de link tussen de gepresenteerde ontwikkelingen en het collegeprogramma.

Collegeprogramma

In ons collegeprogramma, zoals we dat vorig jaar naar buiten hebben gebracht, is een aantal richtinggevend sleutelopgaven benoemd waarop wij de komende jaren 'groei en bloei' willen laten zien.

Daarbij gaat het om de volgende sleutelopgaven:

- Gaswinning: naast de inwoners staan
- Een bestuur dichtbij met ruimte voor Hogelandsters
- Eemshaven en de energietransitie
- Iedereen doet mee in de Hogelandster samenleving (inclusie)
- 'Doar broest...doar soest 't aan diek en wad' (cultuur en toerisme)
- Transformatie in het sociaal domein
- Een samenhangende visie voor de leefomgeving

Ruim een jaar na de herindeling hebben we onze voornemens op een aantal punten al verder ingevuld. Wij geven hier een kort beeld per sleutelopgave.

- Gaswinning: naast de inwoners staan

In het aardbevingsdossier ligt de focus nu op handen aan de ploeg. We geven uitvoering aan het lokale plan van aanpak. Daarbij willen we de NPG gelden in gaan zetten om samen met uw raad en onze inwoners verder te bouwen aan vitale dorpen en kernen in onze gemeente. In juli zal een Bidboek, met daarin een voorstel tot een Lokaal Programmaplan, in uw raad aan de orde zijn.

- Een bestuur dichtbij met ruimte voor Hogelandsters

We hebben hier nog een behoorlijke ontwikkelopgave. Het collegeprogramma heeft heldere kaders gegeven; het gaat om interactie, ruimte bieden en loslaten. De dorpsvisies en de dorpsbudgetten zijn

hierin belangrijke instrumenten. Deze ontwikkeling heeft mede een relatie tot het gebiedswethouderschap en de rol en positie van dorpencoördinatoren. Deze moeten ook de komende periode verder worden doorontwikkeld.

- Eemshaven en de energietransitie

De Eemshaven speelt een belangrijke rol in de totale energieopgave. Er wordt hier volop energie geproduceerd voor een groot deel van ons land. De Eemshaven trekt daarnaast ook grote bedrijven die energie vragen. Deze ontwikkelingen willen wij verder faciliteren, met daarbij wel oog voor leefbaarheid en landschap. In de energietransitie speelt de Eemshaven daarnaast ook een belangrijke rol als het gaat om de productie van schone energie uit wind, zon en/of waterstof. Dit willen wij de komende jaren verder gaan uitbouwen. Voor de gehele ontwikkeling willen we onze inwoners en bedrijven laten meeprofiteren.

- Iedereen doet mee in de Hogelandster samenleving (inclusie)

Op dit moment is de verdere uitwerking van de inclusieagenda in de opstartfase. Dit is een brede maatschappelijke opgave die samen met betrokken maatschappelijke partijen wordt ingevuld. Door de invlechting van Werkplein Ability geeft de gemeente al mede invulling aan de inclusieve arbeidsmarkt, waarin mensen met een beperking of een afstand tot de arbeidsmarkt ook een werkplek kunnen krijgen. De gemeente wil een inclusieve werkgever zijn, die afspraakbanen en werkplekken voor Beschut Werk wil realiseren. De transformatie richting een leerwerkbedrijf willen we verder in gang zetten. Door de doorontwikkeling van de Taalhuizen willen we laaggeletterdheid aanpakken. Geletterdheid is in onze huidige samenleving een basisvoorwaarde om mee te doen.

- ‘Doar broest...doar soest 't aan diek en wad’ (cultuur en toerisme)

Het college wil fors gaan investeren in een bruisende cultuur op het Hogeland. De cultuurcoaches worden ingezet om het cultureel en creatief vermogen van Het Hogeland te vergroten. Er komt extra geld beschikbaar voor het cultuurdorp Hogeland. En tenslotte willen we een nieuwe impuls geven aan de cultuureducatie.

Ontwikkelingen in cultuur zien we als belangrijke pijler onder de verbetering en vergroting van het recreatief netwerk, zowel op infrastructureel als op bedrijfseconomisch vlak. De nota toerisme en recreatie wordt in 2020 opgeleverd en biedt een handelingsperspectief voor de verdere ontwikkeling op dit thema.

- Transformatie in het sociaal domein

We gaan toe naar een samenhangende visie, onder meer uitmondend in één beleidsplan, voor het Sociaal Domein. Dit is van toepassing op de Wmo, Jeugdzorg en de Participatiewet. In de tussentijd willen we meters gaan maken met de uitwerking van het minimabeleid en het lokaal gezondheidsbeleid. Gezien de problematiek in de Jeugdzorg willen wij via een Plan van Aanpak vooral inzetten op een preventieve aanpak.

- Een samenhangende visie voor de leefomgeving

Binnen het beleid voor de leefomgeving staat de implementatie van de Omgevingswet voor de komende jaren nadrukkelijk op de rol. We gaan hier de nodige inzet voor plegen de komende jaren. De inwerkingtreding van de wet is een jaar opgeschoven naar 1 januari 2022. Dit biedt ons iets meer ruimte om de gevolgen van de nieuwe wet goed uit te werken en voor te bereiden. Omdat we op meerdere onderdelen van de leefomgeving visies willen ontwikkelen (wonen, mobiliteit, energie) zetten we in op het zoveel mogelijk integraal benaderen van de vraagstukken zodat we onze inwoners niet onnodig vaak consulteren en vragen om te participeren. De Omgevingsvisie is daarbij een handig vehikel om de integrale benadering nader vorm te geven. Deze wordt naar verwachting begin 2021 vastgesteld.

Leeswijzer

Zoals gemeld hebben we deze nota moeten beperken tot de eerste bestuursrapportage van 2020. Na de korte inleiding met een beschrijving van de link met het collegeprogramma, geven we een korte samenvatting van de uitkomsten van deze nota. Daarna gaan we vervolgens per programma in op de voortgang van de begroting 2020.

U zult in de programmateksten niet alle voorgestelde mutaties toegelicht zien. We hebben, conform de afspraken, enkel die teksten opgenomen die ontwikkelingen of politieke onderwerpen weergeven en/of teksten die een mutatie van € 40.000 of hoger onderbouwen. In de bijlagen is een totaalijst met daarin alle voorgestelde mutaties opgenomen.

Het meerjarenperspectief, zoals dit te schetsen is met inachtneming van de voorstellen in deze nota, beschrijven we kort in de inleiding. Er zijn echter nog veel ontwikkelingen, die richting de begroting 2021 nader moeten worden uitgewerkt. Het geschetste meerjarig perspectief geeft derhalve een voorlopige indicatie van het financiële perspectief voor de komende jaren. Na de zomer zullen we u middels een 'Bouwstenennotitie' nader informeren over het perspectief en de wijze waarop we dit denken in evenwicht te brengen.

Samenvatting

In dit hoofdstuk geven we u een kort overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in deze voorjaarsnota en de gevolgen voor ons financieel perspectief. Later dit jaar komen we bij u terug om u te informeren over de lijnen waarlangs wij denken de opstelling van de begroting 2021 verder vorm te geven.

Het startpunt voor het financieel perspectief is het structureel gepresenteerde meerjarige saldo in de vastgestelde begroting 2020. Dit perspectief wordt op basis van de ontwikkelingen die in deze nota zijn gepresenteerd bijgesteld en geeft een beeld van waar we nu staan. Uit de cijfers blijkt dat zowel voor het huidige begrotingsjaar als richting de begroting 2021 keuzes gemaakt moeten worden om het financiële plaatje sluitend te krijgen. Daarbij blijven er veel zaken in ontwikkeling en moeten we accepteren dat er de nodige onzekerheden aanwezig blijven en dat de begroting dus aan verandering onderhevig zal zijn.

Wij focussen ons zoals gebruikelijk in eerste instantie op het structureel gepresenteerde saldo. Dit is namelijk waar primair op gestuurd zal moeten worden en waar de toezichthouder op toetst.

Zoals u weet hebben wij een begroting 2020 opgesteld met een structureel sluitend meerjarenperspectief, met echter wel forse taakstellingen. Voor een goed beeld van de opgave waar wij voor staan, moeten wij ons dus richten op de opgenomen taakstellingen. Onderstaand overzicht is ontleend aan de programmabegroting 2020 en aangevuld met het besluit tot een extra personele taakstelling van € 615.000 ter dekking van de extra uitzetting van de personele lasten.

Overzicht taakstellingen programmabegroting 2020				
bedragen x € 1.000				
	2020	2021	2022	2023
Sociaal domein (Jeugd) kadernota 2019	-421	-841	-1.238	-1.238
Sociaal domein (Jeugd) kadernota 2020			-1.025	-1.025
Personele lasten		-300	-600	-900
Inkoop	-500	-470	-470	-470
Efficiencyvoordeel	-146	-448	-798	-798
Extra taakstelling Personeelslasten (begroting 2020)	-235	-435	-685	-685
Extra taakstelling Personeelslasten (begroting 2020)	-615	-615	-615	-615
Taakstelling Infra, B & O en diverse overige posten)*	-540			
Taakstelling diverse overige posten **	-300			
	-2.757	-3.109	-5.431	-5.731
Verlaging prijs comp.(2021 -2023) met 50% t.g.v. efficiency		200	400	600
Resteert aan bestaande taakstellingen	-2.757	-2.909	-5.031	-5.131

Effecten voorjaarsnota

Reeds in de najaarsnota meldden we u een aantal effecten die doorwerken naar 2020 en verder. Inmiddels presenteren we u nu deze voorjaarsnota 2020. Wij zien, naast de posten uit de voorjaarsnota, diverse claims op het gebied van o.a. de omgevingswet, de energietransitie, lagere OZB inkomsten en NAM locaties. De conclusie is dat deze nota onze financiële opgave verder vergroot.

Het totaalbeeld na verwerking van de gepresenteerde mutaties en ontwikkelingen in deze nota ziet er als volgt uit:

Resume				
bedragen x € 1.000				
	2020	2021	2022	2023
Taakstellingen programmabegroting	-2.142	-2.294	-4.416	-4.516
Aanvullende opgave personele taakstelling	-615	-615	-615	-615
Besluitvorming DT invulling personele taakstelling	850	1.392	1.898	2.200
Gerealiseerde taakstelling infra en B&O	540			
Gerealiseerde taakstelling overig	273			
Effecten voorjaarsnota	-4.116	-2.978	-2.653	-2.602
Totale opgave	-5.210	-4.495	-5.786	-5.533

Met de claims uit deze nota is de opgave in vergelijking met de begroting 2020 toegenomen. Een aantal opvallende relatief grote (veelal structurele) mutaties en ontwikkelingen die aan deze verschuiving ten grondslag liggen zijn:

Grootste mutaties voorjaarsnota		I/S
Inkomensregelingen	1.434.000	S
Bijzondere Bijstand	435.000	S
Participatiefonds	227.000	S
Jeugdzorg	1.000.000	S
Omgevingswet	442.395	I
Opbrengsten OZB	500.000	I
Vrijval stelpost Wmo	-734.923	S
Onderuitputting kapitaallasten	-457.845	I

In bovenstaand overzicht zien we twee grote uitzettingen. We zien een sterk oplopend tekort op de jeugdzorg en een structurele uitzetting op de inkomensregelingen. De eerste zien we ook terug in het landelijk beeld en komt bovenop het reeds geraamde structurele tekort in de begroting 2020.

Voor wat betreft de inkomensregelingen zien we een structurele uitzetting van € 1,4 miljoen. Beide mutaties zijn in lijn met hetgeen wij u hebben voorgelegd in de najaarsnota van 2019.

Tegenover de in de nota gepresenteerde nadelen hebben we een opgenomen stelpost voor taakmutaties in de Wmo (€ 0,7 miljoen) laten vrijvallen. Deze stelpost was bedoeld voor Wmo gerelateerde onderwerpen als 'Veilig Thuis' en abonnementstarieven.

Algemene Uitkering

De meicirculaire 2020 geeft een negatieve ontwikkeling weer van de algemene uitkering voor 2020. Het gaat hier om een incidentele bijstelling van €186.000. De ontwikkeling voor 2021 en volgende jaren ziet er positiever uit, waardoor we het bedrag van € 186.000 voor 2020 als incidenteel hebben opgenomen. De werkelijke effecten voor 2021 en volgende jaren nemen we mee in de bouwstenennotitie die aan u in september zal worden gepresenteerd.

Bovenstaande ontwikkeling is gebaseerd op het huidige verdeelstelsel. Er bestaat nog grote onzekerheid over de gevolgen die de herziening van het gemeentefonds zal hebben op de door ons ontvangen algemene uitkering. In het voorwoord van deze voorjaarsnota hebben wij dit toegelicht.

Taakstelling Jeugdzorg

In deze nota schetsen wij u ook de stand van zaken met betrekking tot de in de begroting 2020 opgenomen taakstellingen. In het bijzonder willen we kort de taakstelling op de Jeugdzorg benoemen. Wij hebben onlangs een maatregelenpakket vastgesteld dat invulling moet geven aan de opgenomen

taakstelling van €1,238 miljoen. Een korte weergave van de maatregelen vindt u in de nota. Op korte termijn zullen wij u nader informeren over de voorgestelde maatregelen.

Voor een uitgebreid overzicht van de ontwikkelingen en de mutaties verwijzen wij u naar de toegelichte ontwikkelingen in de programma's en de bijlagen.

Het bovenstaande geschetste beeld noodzaakt tot ingrijpende keuzes in onze wensen en ambities. In de toegezegde 'Bouwstenennotitie' zullen wij u een beeld schetsen langs welke lijnen wij de opgave denken in te vullen. Daarbij gaan wij voor een pakket dat ca. € 2 miljoen groter van omvang is dan de hierboven geschetste opgave. Dit doen wij omdat er nog veel onzekerheden en ontwikkelingen in de pijplijn zitten. Verschillende ontwikkelingen, met name op het terrein van het Sociaal Domein, zijn vooralsnog als PM in deze nota opgenomen.

Na de zomer komen we bij u terug met een nadere onderbouwing van de lijn die bovenstaand is geschetst.

Conclusie

Zoals u ziet geeft deze voorjaarsnota nog geen structureel sluitend meerjarenperspectief. Richting de begroting 2021 zal een plan worden opgesteld met betrekking tot het gewenste structurele financiële plaatje. Daarmee is deze voorjaarsnota nog geen begroting in conceptuele vorm, maar geeft het u wel inzicht in de financiële stand van zaken met de nu aanwezige informatie.

1. Veiligheid

Bestuursrapportage 2020

Wat willen we bereiken en wat gaan we er voor doen?

Het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 is afgerond en is ter vaststelling aan de raad aangeboden. In opvolging van dit beleidsdocument zullen de prioriteiten van beleid worden uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma. Dit programma kent een looptijd van twee jaar en wordt ter vaststelling voorgelegd aan het college en daarna ter kennisname aangeboden aan uw raad. Aan het einde van de twee jaar wordt het programma geëvalueerd.

De situatie rondom COVID 19 vraagt veel inzet. Het gaat daarbij onder meer om afstemming met de Veiligheidsregio.

Voortgang begroting 2020

Veiligheidsregio Groningen

De gemeentelijke bijdrage aan de Veiligheidsregio Groningen gaat naar beneden. Dit is o.a. een gevolg van de afsplitsing van het gebied Middag en een nacalculatie op de loonindexatie 2019/2020. Voor de jaren 2020 en 2021 kunnen we een structureel voordeel opnemen van € 101.500 en voor de jaren 2022 en volgend kan dit bedrag structureel verhoogd worden met € 101.500.

Mutatie: € 101.500 structureel voordeel (2020 en 2021), vanaf 2022 structureel voordeel € 203.000

Gewijzigd financieel perspectief

*Mutaties in lasten en baten programma:
veiligheid*

Bedragen x€1000

LASTEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	-102
Incidenteel	0
Totaal mutaties op lasten	-102
BATEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	0
Incidenteel	0
Totaal mutaties op baten	0
Totaal Mutaties*	102

* - = nadeel; + = voordeel

2. Bereikbaarheid

Bestuursrapportage 2020

Voortgang begroting 2020

Mobiliteit

Omdat het Mobiliteitsplan nog even op zich laat wachten, door o.a. afstemming met de Omgevingswet en het Strategisch Plan Verkeersveiligheid van het Rijk wordt alvast gewerkt aan het opstellen van een aantal uitwerkingsvraagstukken van het Mobiliteitsplan. Dit zijn de "Inrichting van de bebouwde kom grenzen" en de "Inrichting van de schoolzone 's".

Uitbreiding fietsenstalling stations

Uit recente inventarisatie en uit onze eigen ervaring herkennen wij de prognoses van het geschatte tekort aan fietsenstallingen voor 2030 bij diverse stations (o.a. Bedum, Sauwerd, Usquert, Winsum en Warffum. Namens de gemeenten wordt door de provincie een aanvraag ingediend bij de het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Tevens wordt ondersteuning geleverd voor de voorbereiding van de realisatie van de betreffende uitbreidingen fietsenstallingen. Zover onze informatie strekt is het voorstel om een kostenverdeling toe te passen van 40% rijk en 60% cofinanciering door de provincie. Dit zou betekenen dat er van de gemeente geen bijdrage wordt gevraagd in de uitbreiding van de fietsenstallingen.

Geen mutatie

NABO's

Bij de begroting is de raming voor de NABO's twee maal opgevoerd. Één maal als investeringskrediet en één maal ten laste van de exploitatie. Het exploitatiebudget zal dus vrijvallen. Daarnaast blijkt het investeringsbudget niet helemaal toereikend. Daarom wordt deze enigszins verhoogd . Deze correctie levert een incidenteel voordeel op en een klein structureel nadeel ten gevolge van de verhoging van het investeringsbudget.

Mutatie: €250.000 incidenteel voordeel, €1.800 structureel nadeel.

Overige afwijkingen <€40.000

Buiten de benoemde mutaties zijn er bijstellingen van budgetten kleiner dan €40.000. Dit levert voor dit programma een klein voordeel op. Een deel er van heeft te maken met een taakstelling op de nieuw opgevoerde posten bij de begroting. Die zijn nu functioneel weer afgeboekt. Dit verloopt budgetneutraal via de Algemene Dekkingsmiddelen (stelposten).

Mutatie: €57.750 incidenteel voordeel

Gewijzigd financieel perspectief

*Mutaties in lasten en baten programma:
bereikbaarheid*

Bedragen x€1000

LASTEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	0
Incidenteel	-144
Totaal mutaties op lasten	-144
BATEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	0
Incidenteel	0
Totaal mutaties op baten	0
Totaal Mutaties*	144

* - = nadeel; + = voordeel

3. Economie & Werkgelegenheid

Bestuursrapportage 2020

Voortgang begroting 2020

Concept boerderij van de Toekomst

Van de Economic Board Groningen is een projectbijdrage verkregen voor het nieuwe concept Boerderij van de Toekomst. De gemeente Het Hogeland neemt met 3 andere plattelandsgemeenten sinds kort deel aan dit landelijke project, waaraan door de Economic Board door de verschillende innovatieve projecten met o.a. 5G een hele belangrijke plus geleverd kan worden. Voorbeelden hiervan zijn: gewasbescherming met behulp van drones, smart potatoes, grasland management en verzilting akkerbouw. Zeer onlangs ook een selectierobot voor de poot aardappelselectie en een grasmaaier met intelligente software. Uitvoering Economic Board i.s.m. project Boerderij van de Toekomst en verschillende bedrijven/initiatiefnemers uit de regio. Uitvoering zal plaatsvinden in 2020 en 2021.

Mutatie: € 40.000,- incidenteel. Budgetneutraal, dekking vanuit bijdrage EBG

Bedrijventerreinen

De Economic Board Groningen heeft voor de ontwikkeling van onze bedrijventerreinen een drietal projecten toegekend:

1. Opstellen van een Bedrijventerreinvisie 2020 – 2035 voor de gemeente Het Hogeland. Uitvoering door Bureau Louter/Bureau Kompaan i.s.m. onze gemeente en de Economic Board. Uitvoering en oplevering in 2020.

Mutatie: € 50.000,- incidenteel. Budgetneutraal, dekking uit bijdrage EBG

2. Uitbreiding van bedrijventerrein Het Aanleg in Winsum met 1,5 ha. Het gaat om herbestemming van de daar aanwezige sportvelden. Hiervoor dient een gebiedsvisie te worden opgesteld door een stedenbouwkundig bureau, waarvoor een bedrag aan planvoorbereiding is begroot. Uitvoering en oplevering in 2020.

Mutatie: € 20.000,- incidenteel. Budgetneutraal, dekking uit bijdrage EBG.

3. Op basis van de nieuwe Bedrijventerreinvisie een acquisitietraject starten voor de bedrijventerreinen in Ulrum, Winsum, Bedum en Uithuizen. We zoeken in Ulrum o.a. naar koppelkansen tussen de landbouw en de agribusiness plus de visserijsector en in Winsum, Bedum en Uithuizen kijken we vooral naar de bedrijven in de regio, die op zoek zijn naar uitbreidingsmogelijkheden. Uitvoering acquisitietraject door de Economic Board i.s.m. onze gemeente. Uitvoering in 2020 en 2021.

Mutatie: € 40.000,- incidenteel. Budgetneutraal, dekking vanuit bijdrage EBG.

Ondernemersverenigingen

De bijdrage aan de ondernemersverenigingen is structureel geraamd. Omdat deze bijdrage met ingang van 2020 uit het ondernemersfonds wordt onttrokken kan de raming vrijvallen.

Mutatie: € 76.850 structureel voordeel.

Overige afwijkingen <€40.000

Buiten de benoemde mutaties zijn er bijstellingen van budgetten kleiner dan €40.000. Dit levert voor dit programma een klein voordeel op. Een deel er van heeft te maken met nieuw opgevoerde posten bij de begroting. Die zijn nu functioneel weer afgeboekt. Dit verloopt budgetneutraal via de Algemene Dekkingsmiddelen.

Mutatie: €20.100 incidenteel voordeel.

Gewijzigd financieel perspectief

*Mutaties in lasten en baten programma:
economie & werkgelegenheid*

Bedragen x€1000

LASTEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	-77
Incidenteel	130
Totaal mutaties op lasten	53
BATEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	0
Incidenteel	150
<i>Nieuw beleid</i>	
Structureel	0
Incidenteel	0
Totaal mutaties op baten	150
Totaal Mutaties*	97

* - = nadeel; + = voordeel

4. Leefbaarheid & Voorzieningen

Bestuursrapportage 2020

Voortgang begroting 2020

Legionellabeheersing zwembad De Beemden

In het zwembad De Beemden in Bedum worden al jaren maatregelen getroffen om besmetting door legionella in de hand te houden. In het verleden werden overschrijdingen gemeten die met gangbare technieken teniet konden worden gedaan. De metingen worden uitgevoerd door een onafhankelijke partij. Deze komt tot de conclusie dat beheersing niet meer met de huidige technieken kan worden gegarandeerd. KDWS heeft opdracht gekregen de werkzaamheden uit te voeren en is begonnen met de toepassing van zogenaamde Koper- en zilverionisatie. De kosten voor aanpassing van de installatie bedragen € 18.333 incidenteel en € 5.715 structureel.

Mutatie: € 18.333 incidenteel, nadeel; € 5.715 structureel, nadeel.

Toegangssysteem voor extern gebruik

Externe gebruikers van onder andere sportgebouwen maken op dit moment gebruik van sleutels om toegang te krijgen tot de door hen gehuurde accommodaties. Beheer van deze sleutels is arbeidsintensief en fraudegevoelig. Op dit moment loopt een pilot met een toegangssysteem waarmee gebruikers de mogelijkheid krijgen om op afstand te worden geautoriseerd. Met dit systeem kunnen periodiek rechten worden verleend en op afstand worden beheerd. Sleuteluitgifte en het beheer hierop behoort dan tot de verleden tijd. De kosten voor dit systeem worden geschat op € 40.000,=

Voorgesteld wordt deze kosten te dekken door een onttrekking uit de reserve groot onderhoud gebouwen. Dit betekent uiteraard minder dekking voor de overige onderhoudskosten van onze gemeentelijke gebouwen.

Mutatie: € 40.000 incidenteel, nadeel, dekking door een onttrekking uit reserve groot onderhoud.

Slopen THV Lydinghe Meester J.S. van Weerdenstraat 18, Leens.

In Leens is een nieuw kindcentrum naast het gemeentehuis gerealiseerd. Voor één van de gebruikers is er in het verleden een Tijdelijke HuisVesting (THV) gebouwd nabij het voetbalveld aan de Meester J.S. van Weerdenstraat nummer 18 in Leens. Aan de bewoners is de toezegging gedaan dat de school zou worden verwijderd als het kindcentrum Leens in gebruik genomen zou worden waardoor de THV overbodig werd. Binnen het budget voor de bouw van het kindcentrum is geen post meegenomen voor het verwijderen van de THV.

Het gebouw staat sinds september 2019 leeg wat mogelijk gevaar oplevert voor de openbare orde. Wij willen dit soort risicopanden nu zo spoedig mogelijk slopen. De totale sloopkosten met bijkomende geraamde kosten zijn € 30.000,- incl. BTW. Door genoemd bedrag beschikbaar te stellen kan de sloop van het pand op korte termijn worden uitgevoerd. Zodra er gesloopt is vallen de kosten voor verzekering en nutsvoorzieningen weg.

De boekwaarde op 31-12-2019 van de THV bedraagt € 10.119,29. Het afschrijven van deze boekwaarde is niet meegenomen als kostenpost binnen de geraamde sloopkosten.

*Mutatie: € 30.000 incidenteel nadeel
€ 10.119, incidenteel nadeel*

Musea

Stichting Beheer Landgoed Verhildersum maakt bezwaar tegen de toegekende subsidie 2020 van €36.500. Bij hun aanvraag deed de stichting beroep op onze gemeente, als eigenaar van de borg, de tuin, de paden en een deel van de landerijen, om de subsidie substantieel te verhogen naar €60.000 en in de komende jaren deze verder te verhogen d.m.v. indexering. N.a.v. het bezwaar van de Stichting hebben wij een 'opgaveteam Verhildersum' opgezet. In dit team zitten ambtenaren met verschillende specialismen: belastingen, subsidies, erfgoed, vastgoed, beheer en onderhoud, groen en cultuur. Met dit opgaveteam zijn samen met de stichting de mogelijkheden onderzocht om de stichting financieel gezond te maken met behoud van de kwaliteit van de borg en het landgoed. Conclusie is dat de structurele subsidie aan Stichting Beheer Landgoed Verhildersum moet worden opgehoogd. Dit is tevens in lijn met de harmonisatie van subsidies.

Wij hebben besloten de Stichting Beheer Landgoed voor 2020 een extra bijdrage te verstrekken van € 23.500. Afweegbaar is het structureel verhogen van de subsidie vanaf 2021 in het kader van de harmonisatie van subsidies. Dit wordt met het meerjarenperspectief ook gedaan. Vooralsnog hebben wij de verhoging incidenteel opgenomen.

Mutatie: € 23.500 incidenteel, nadeel

Herplantplicht i.k.v. aanleg Boukemapark

Aanleiding is de ontwikkeling van het Boukemapark in Uithuizen (2012) waarvoor destijds 1,5 ha. bos(plantsoen) is gerooid. Aan de herplantplicht is niet voldaan en er is daardoor een vooraankondiging van een ingebrekestelling ontvangen van prov. Groningen. Na de ingediende zienswijze hebben we uitstel gekregen tot 31 mei 2021 om dit te realiseren.

- De raming is gebaseerd op de beschikbaarheid van grond in ons bezit.
- Opties voor locatie(s) worden momenteel onderzocht.
- Kiezen voor een dwangsom betekent niet dat de herplantplicht vervalt!!

Mutatie €63.000,- incidenteel nadeel

Stichting Marciaborg

De gemeente heeft met de Stichting Marciaborg een gebruiksovereenkomst en een betalingsovereenkomst afgesloten. Jaarlijks betaalt de gemeente een exploitatiebijdrage van € 51.000 ten behoeve van de sporthal voor sport en het bewegingsonderwijs en een vergoeding van € 13.000 namens de scholen voor de schoonmaak en energiekosten van de sportaccommodatie. Beide bedragen zijn prijspeil 2019 en worden jaarlijks geïndexeerd. De uitgaven worden gedeeltelijk gedekt door vrijval (€ 15.000) van het exploitatiebudget van de oude sportzaal in Rasquert.

Mutatie: € 49.000 structureel nadeel

Peuteropvang

De rijksbijdrage voor Onderwijsachterstanden beleid (OAB) is verhoogd. Hierdoor kan het gehele VVE programma voor peuteropvang betaald worden uit deze OAB middelen. Het budget voor peuteropvang kan hierdoor worden verlaagd met € 50.000.

Mutatie: € 50.000 structureel voordeel

Overige afwijkingen <€40.000

Buiten de benoemde mutaties zijn er bijstellingen van budgetten kleiner dan €40.000. Structureel geeft dit een klein voordeel en incidenteel een nadeel. Het betreft hier bijstellingen van subsidies en indexaties en verder de deelname aan een project ICT onderwijs kansrijke Groningers.

Mutatie: € 2.000 structureel voordeel, €30.000 incidenteel nadeel

Structurele gevolgen Najaarsnota 2019

NSU bijdrage

Bij de najaarsnota is er investeringsbudget voor NSU opgevoerd. Er dienen ook nog kapitaallasten opgevoerd te worden. Dat wordt hier gedaan.

Mutatie: €115.011 structureel nadeel

Gewijzigd financieel perspectief

*Mutaties in lasten en baten programma:
leefbaarheid & voorzieningen*

Bedragen x€1000

LASTEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	112
Incidenteel	156
Totaal mutaties op lasten	268
BATEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	0
Incidenteel	0
Totaal mutaties op baten	0
Totaal Mutaties*	-268

* - = nadeel; + = voordeel

5. Sociaal Domein & Voorzieningen

Bestuursrapportage 2020

Voortgang begroting 2020

Veilig Thuis

Elk jaar nemen de Groninger gemeenten een besluit over de begroting van Veilig Thuis. In de afgelopen jaren heeft dit geresulteerd in het feit dat de afzonderlijke gemeenten extra middelen beschikbaar stelden voor de tekorten van Veilig Thuis. De BMW-gemeenten dekten dit jaarlijks incidenteel uit de het OGGz budget. Dit budget is niet meer toereikend, daarom moet dit structureel geregeld worden in de begroting. Incidenteel wordt budget gevraagd voor het wegwerken van de wachtlijsten. In uw raadsvergadering van 15 april heeft hierover besluitvorming plaatsgevonden.

Mutatie: € 105.000 incidenteel en € 55.000 structureel nadeel

Ondersteuning inkoopprocessen Samenleving en Sociaal 2020 en 2021

In 2018 hebben we in het kader van het programma Het Hogeland verdient goed aanbesteden alle inkoopprocessen in kaart gebracht die de komende jaren spelen. We hebben inzichtelijk gemaakt voor welke inkooptrajecten we mogelijk extra ondersteuning nodig hebben. Als het inkoopteam deze ondersteuning niet kan leveren, dan zal hier op ingehuurd moeten worden.

Voor de begroting 2020 hadden we al eerder een bedrag opgevoerd. Dit is toen door omstandigheden niet meegenomen.

Voor 2020 en 2021 gaat het om de volgende inkooptrajecten waar evt. extra ondersteuning bij nodig is:

- Wmo-begeleiding (incl. dagbesteding) en kortdurend verblijf (2020: 10.000 en 2021: 20.000)
- Coördinatie taalhuizen (2020: 10.000)
- Lokale inkoop jeugdhulp (2020: 40.000 + 2021: 20.000)
- Gezinsbegeleiding (2020: 5000)
- Inburgeringstrajecten, verschillende sporen (deels lokaal, deels regionaal) (2021: 20.000)

Mutatie 2020: €65.000 incidenteel nadeel

Mutatie 2021: €60.000 incidenteel nadeel

Ondersteuning inkoopprocessen Werkplein Ability

Bij de samenvoeging in 2016 van SoZaWe Hoogeland, Werkplein Noord-Groningen en Ability tot Werkplein Ability is afgesproken dat de organisatie voor de PIOFACH-taken gebruik maakt van de dienstverlening van de vier BMW-gemeenten. Dit werd het meest zichtbaar in de verandering van de ICT-omgeving naar het platform van de gemeenten.

Tot 2019 regelde Werkplein Ability haar eigen inkoop, waarvan een deel via centrale inkoop via brancheorganisatie Cedris. Dat is met de herindeling grotendeels veranderd. Er zijn echter nog lopende inkoopcontracten via Cedris. In 2018 is meegewerkt aan de voorbereidingen van het programma voor de inkoop: Het Hogeland verdient goed aanbesteden. Dat vraagt echter een behoorlijke extra tijdsinvestering die niet binnen de formatie kan worden opgevangen.

Bij Werkplein Ability is binnen de formatie geen rekening gehouden met een grotere tijdsinvestering om aan de regels van inkoop te voldoen.

Mutatie: p.m.

Ability Re-integratie B.V.

Wij zijn van rechtswege door de herindeling eigenaar geworden van een Besloten Vennootschap. Het is in feite een personeels-BV, waarin nog een aantal ambtelijk medewerkers een dienstverband hebben. Ook het schoonmaakpersoneel en alle nieuwe werknemers voor Beschut Werk en Afspraakbanen van de gemeente zijn in de BV ondergebracht.- Voor Beschut Werk en Afspraakbanen gaat het om jaarlijks stijgende aantallen (taakstelling). In aanloop naar de herindeling is een voorstel gemaakt om de BV op te heffen en de medewerkers op te nemen in de nieuwe organisatie van de gemeente. Daartoe is niet besloten, omdat dit besluit geacht werd te zijn voorbehouden aan ons college en uw raad. De discussie en de besluitvorming rondom de BV worden meegenomen in de voorstellen rondom inclusie en inclusief werkgeverschap.

De ontwikkelingen staan echter niet stil. Met de invoering van de Wet Arbeid in Balans is ook bepaald dat medewerkers met een aanstelling in het kader van Beschut Werk en Afspraakbanen recht hebben op een CAO en pensioenvoorziening. Daarvoor zijn verschillende mogelijkheden: aansluiten bij CAR-UWO, CAO SW of meegaan in de door VNG/Cedris te ontwikkelen CAO. In alle gevallen zal dit leiden tot een kostenstijging, door HRM ingeschat op € 75.000 op basis van de bestaande aantallen.

De dekking van kosten van de Besloten Vennootschap was voor 2019 geregeld via de exploitatie van de Gemeenschappelijke Regeling en het saldo van de GR werd met de vier voormalige gemeenten verrekend. Dat loopt nu rechtstreeks via de gemeente en gaat via verschillende stromen, onder andere: formatie, facilitair en loonkostensubsidies. Dat is nu nog niet transparant. We stellen voor om met een voorstel te komen op welke manier de verantwoording voor 2020 e.v. optimaal kan plaatsvinden, waarbij ook direct onderzoek wordt gedaan.

Mutatie: € 75.000 structureel nadeel

Inkomensregelingen

In de najaarsnota is een correctie op de budgetten voor inkomensregelingen aangekondigd van ruim 1 miljoen euro. Dat tekort liet zich voor een groot deel verklaren door een flinke verlaging van de rijksbijdrage à € 633.000 en het resterende verschil werd veroorzaakt door – per saldo – hogere uitgaven bijstandsuitkeringen en loonkostensubsidies dan bij de begroting 2019 mee was gerekend. Met ingang van 1 januari 2020 zijn de normen voor de uitkeringen aangepast en verhoogd met 2,1%. Daarnaast worden in verband met een stijgende taakstellingen meer loonkostensubsidies verstrekt. Dit geeft een extra verklaarbare verhoging van 429.000 ten opzichte van 2019.

Mutatie: € 1.434.000 structureel nadeel

Bij de najaarsnota is in het kader van de bijzondere bijstand aangegeven dat een bedrag van 410.000 meer aan uitgaven bijzondere bijstand wordt verwacht ten opzichte van de begroting. Nadere analyse wijst uit dat het om een verwacht bedrag gaat van € 435.000 structureel.

Mutatie: € 435.000 structureel nadeel

Minimabeleid en participatiefonds

Eind 2019 is het nieuwe minimabeleid vastgesteld. De eerste maanden van het nieuwe jaar laten een stijging van € 127.000 zien van de uitgaven. In de prognose over het hele jaar komt daar nog € 100.000 bij. Er vindt nader onderzoek plaats om te bepalen of structureel bijstelling van beleid, uitgaven of budget nodig is.

Mutatie: € 227.000 structureel nadeel

Compensatie Eigen Risico (CER)

Op basis van de prognose 2020 en de werkelijke cijfers 2019. Deze regeling loopt in principe af eind 2020. Voortzetting van de regeling zorgt voor een structureel nadeel van € 60.500.

Mutatie: € 60.500 incidenteel nadeel

Leerwerkbedrijf

Op 15 april 2020 heeft de raad ingestemd met het plan voor de transformatie naar een leerwerkbedrijf en daarvoor € 300.000 uit de algemene reserve ter beschikking gesteld. Het betreft een bestemmingsreserve vanuit Ability die bij de herindeling toegevoegd is aan de algemene reserve.

Mutatie: € 300.000 incidenteel, dekking algemene reserve

Beheersmaatregelen jeugd

Er is een voorstel opgesteld, waarin een aantal extra maatregelen in kaart zijn gebracht om de uitgaven op de jeugdzorg terug te dringen. Dit voorstel bespreken wij op korte termijn, waarna wij uiteindelijk keuzes moeten maken.

Wij kiezen uit een aantal maatregelen. Sommige maatregelen hebben een grote maatschappelijke impact, andere maatregelen hangen samen met investeren in voorliggende voorzieningen. Het op geld zetten van de maatregelen in het sociale domein is lastig. De verwachte opbrengst is uitgevoerd op basis van zo reëel mogelijke afwegingen, maar het blijven schattingen.

De maatregelen geven invulling aan de taakstelling om de uitgaven jeugdzorg in stappen de komende jaren met € 1.250.000 terug te dringen. De taakstelling is financieel in de begroting opgenomen.

Jeugdzorg

De uitgaven jeugdzorg (zorg in natura) zijn over 2019 zijn wederom gestegen ten opzichte het jaar ervoor en bedroeg ruim 15 miljoen. In de najaarsrapportage was reeds een winstwaarschuwing afgegeven waarbij aangegeven werd dat de stijging met name waarneembaar is in de uitgaven ambulante jeugdhulp en verblijf. In de voorjaarsrapportage wordt voorgesteld het budget met 1.000.000 euro op te hogen ter dekking van de stijgende uitgaven jeugdzorg.

De stijging in de uitgaven van verblijf is aanzienlijk meer gestegen dan verwacht (in januari 2019 waren er 28 cliënten, in maart 2020 inmiddels 60 cliënten). Om zicht te krijgen op de oorzaak van deze stijging wordt een analyse uitgevoerd op de instroom van cliënten in de productcategorie verblijf. De mate waarin deze uitgaven structureel zijn is eveneens onzeker.

Indien de uitgaven een meer structureel karakter hebben, dan voorziet de bijgestelde raming nog niet in voldoende budget. Nadere analyse moet uitwijzen of de stijging in de uitgaven van 2019 eveneens geldt voor 2020. Daarnaast wordt tevens bekeken in hoeverre deze stijging omgebogen kan worden waardoor er geen sprake is van een structurele uitzetting.

Mutatie: € 1.000.000 structureel nadeel

Transformatie Sociaal Domein

In het coalitieprogramma staat de transformatieagenda Sociaal domein genoemd. In de afgelopen jaren, na de decentralisaties in het Sociaal Domein, hebben de BMWG-gemeenten hier al wel een begin mee gemaakt. In de beleidsplannen jeugdhulp en Wmo en de werkprocessen van de uitvoering was de transformatie een centraal thema. Nu na de herindeling moet dit onderwerp herijkt worden, zodat we weer focus krijgen en de juiste keuzes kunnen maken, zowel beleidsmatig als in de uitvoering, passend bij de beschikbare capaciteit.

Wanneer wij extra willen inzetten op transformatie, dan vraagt dit aanvullende capaciteit en mogelijk ook middelen. De verwachting is dat in de loop van 2020 helder wordt welke keuzes wij willen maken

als het gaat om de transformatie. Daarom is het advies nu om dit als pm post op te nemen in deze voorjaarsnota. We komen hier bij de begroting 2021 op terug.

Mutatie: p.m.

Invlechting WPA

Bij het opstellen van de begroting 2020 is de invlechting van de administratie van WPA nog niet volledig doorgevoerd, omdat nog niet voor alle onderdelen uitgewerkt was waar de middelen zouden moeten landen in de begroting. Ter dekking van deze mutaties hebben wij budgettaire ruimte opgenomen onder algemene dekkingsmiddelen. In deze voorjaarsnota worden alle posten geraamd op de plek waar ze thuis horen en daarmee kan de ruimte onder algemene dekkingsmiddelen vervallen. Dit betreft derhalve een nagenoeg budgetneutrale mutatie in de voorjaarsnota.

Mutatie: € 1.629.168 structureel, dekking Algemene Dekkingsmiddelen

Overige afwijkingen <€40.000

Buiten de benoemde mutaties blijft er een flink aantal kleine mutaties over binnen die programma die niet groter zijn dan €40.000. Het betreft hier met name om overeengekomen indexaties van bijdragen aan instellingen, als bijvoorbeeld de GGD. Deze worden gedekt uit de stelposten binnen de Algemene Dekkingsmiddelen. Verder gaat het om verplaatsingen van budgetten over verschillende programma's.

Mutatie: € 139.000 structureel nadeel, € 12.000 incidenteel nadeel.

Structurele gevolgen vanuit de najaarsnota 2019

Individueel vervoer

Bij de najaarsnota bleek dat er een structureel overschot is op individueel vervoer. Dat is nog niet verwerkt in de meerjarenbegroting. Dat wordt met deze rapportage recht getrokken.

Mutatie: € 50.000 structureel voordeel

Investeringsruimte Werkplein Ability onderdeel Industrie en Diensten

In Het Hogeland worden investeringen met een aanschafwaarde van meer dan € 30.000 geactiveerd. Investeringsruimte met een lagere aanschafwaarde worden als kosten verantwoord in de exploitatie. Bij Ability werd geactiveerd vanaf € 500. Hierdoor was er geen ruimte in de exploitatie voor aanschaf van duurzame goederen. Uiteraard betekent dit in de toekomst lagere kapitaallasten.

Mutatie: € 148.000 structureel nadeel

Gewijzigd financieel perspectief

*Mutaties in lasten en baten programma:
sociaal domein & volksgezondheid*

Bedragen x€1000

LASTEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	4293
Incidenteel	543
Totaal mutaties op lasten	4836
BATEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	-799
Incidenteel	0
Totaal mutaties op baten	-799
Totaal Mutaties*	-5635

* - = nadeel; + = voordeel

6. Ruimtelijke Ordening, Wonen & Duurzaamheid

Bestuursrapportage 2020

Wat willen we bereiken en wat gaan we er voor doen?

Afvalinzameling

In 2020 willen wij het grondstoffenbeleid implementeren. In het grondstoffenbeleid is het doel opgenomen om fijn huishoudelijk restafval te reduceren naar 30 kg per inwoner per jaar in 2025. Met de implementatie van het grondstoffenbeleid zetten wij een eerste stap hierin.

Duurzaamheid

In 2020 is begonnen met diverse aanzetten voor beleid (en uitvoering) ten aanzien van de energietransitie. In een aantal dorpen worden op verzoek van de inwoners pilots gedraaid als aanloop naar de warmtetransitievisie, een concept-RES is opgesteld als basis voor een grootschalige energievissie, en diverse projecten ter ondersteuning van de energietransitie zijn opgestart. Door onze inwoners wordt gevraagd om ondersteuning bij de warmtetransitie en de energietransitie, soms door dorpen zoals Zuidwolde, Warfhuizen en Onderdendam, soms door de koepelorganisatie van energie coöperaties GrEK, maar ook door individuele inwoners die hun huis willen verduurzamen en daarbij gesteund willen worden met kennis of gezamenlijke inkoop van isolatie of zonnepanelen.

In de decembercirculaire 2019 is incidenteel geld beschikbaar gesteld voor het Energieloket, de warmtetransitie en een wijkuitvoeringsplan.

Het gaat om een bedrag van € 202.101 voor de warmtetransitie, € 42.309 voor het Energieloket, en € 9.997 voor het opstellen van een wijkuitvoeringsplan.

Bij de vaststelling van de jaarrekening 2019, doen wij u een resultaatsbestemmingsvoorstel voor de besteding van deze middelen. In deze nota wordt gevraagd om deze middelen daadwerkelijk beschikbaar te stellen. Deze kunnen bij een conform besluit bij de jaarstukken dan worden gedekt uit de bestemmingsreserve 'Jaarovergang'.

RO- VTH

Uitvoering risico- en prioriteit-gestuurd beleid voor Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH).

De planning van het vaststellen en implementeren is aangepast op de aangekondigde wetswijzigingen, die – zo blijkt nu (4-4-2020)- uitgesteld zijn tot minimaal medio 2021 en mogelijk zelfs nog langer.

Vaststellen van uitvoeringsinstrumentarium voor VTH-taken en dit via de Big 8- beleidscyclus actueel houden.

Afwijking in planning. Uitvoeringsplan ca is onderdeel van beleid en uitvoering VTH.

Implementatie omgevingswet en wet kwaliteitsborging in de bouw.

Afwijking in planning. Genoemde wetgeving is uitgesteld en zorgt voor wijziging in de planning van VTH beleid en uitvoering. Hiermee hangen ook keuzes samen voor wat betreft de afbakening van de taken die we in eigen beheer dan wel door een verbonden partij laten uitvoeren.

Zachte landing ontvlechting GR Werkorganisatie DEAL bewerkstelligen.

Geen afwijkingen anders dan dat de zachte landing in het licht van herindeling Eemsdelta vooralsnog geen vorm en inhoud heeft gekregen. Verwachting is dat het DEAL personeel vrijwel voltallig zal worden ingezet in de gemeente Eemsdelta. Dit brengt wel met zich mee dat de uitvoerende taken in eigen beheer zullen moeten worden uitgevoerd. Hierbij moet in eerste instantie gedacht worden aan

de extra inzet van naar schatting 10.000 uur. In geld uitgedrukt spreken we over ongeveer € 950.000. Het vrijwillig of verplicht verplaatsen van bepaalde milieutaken van de WO DEAL naar de Omgevingsdienst zal meerkosten met zich meebrengen omdat de financiering van de ODG op een andere grondslag is gestoeld. Op dit moment zijn de financiële gevolgen nog niet te kwantificeren.

Uitvoering geven aan verstandig opdrachtgever- en eigenaarschap van GR-en DEAL en Omgevingsdienst Groningen.

Geen afwijkingen. Wel moet worden opgemerkt dat de beschikbare regie (opdrachtgevers) capaciteit met ingang van 1-1-2020 is afgenomen met ongeveer 30% en dat dit medio 2020 zal afnemen tot 50% van de huidige inzet.

Het houden van toezicht op diverse zaken in de fysieke leefomgeving.

Afwijking in de vorm van de inzet van de beschikbare toezicht capaciteit in het kader van de Corona crisis. In regionaal verband wordt op dit dossier samengewerkt en dat betekent dat ook buiten de gemeentegrenzen taken kunnen moeten worden verricht. De afwijking en inzet zijn nog niet te kwantificeren.

Het waar nodig initiëren van handhaving.

Afwijking in de planning van Handhavingzaken wordt, mede door het aantrekken van tijdelijk en vast personeel ingelopen. Medio 2020 zal beschikt kunnen worden over een actueel totaaloverzicht van lopende zaken.

Verbonden Partijen

Dit programmaonderdeel heeft een relatie met de Omgevingsdienst Groningen en de Werkorganisatie DEAL (VTH)

Aan de liquidatie van de WO DEAL wordt gewerkt. Wij verwachten dat in Q3 de contouren zichtbaar zullen worden. We gaan, op basis van resultaten uit 2019, vooralsnog uit van een stevig negatief eindresultaat. In 2019 is namelijk een verlies geleden van rond het half miljoen.

Voortgang begroting 2020

Energietransitie

Hierboven werd al kort gerefereerd aan de incidenteel ontvangen middelen in de decembercirculaire. Wij willen u voorstellen de volgende initiatieven te dekken uit de beschikbaar gestelde gelden in de decembercirculaire ten behoeve van de energietransitie:

1. Cofinanciering voor een NPG-bijdrage rondom onderzoek naar warmtenet tussen stad Groningen en Eemshaven. Er is vanuit het NPG een eenmalige bijdrage beschikbaar gesteld aan de gemeenten Groningen, Hogeland en Delfzijl voor onderzoek en warmteplannen rondom een mogelijk warmtenet van stad naar de Eemshaven. Onze gemeente ontvangt € 85.000 onder de voorwaarde dat wij zelf ook €85.000 inleggen. Wanneer wij niet cofinancieren, dan vervalt de eenmalige bijdrage van € 85.000. Het lijkt ons verstandig voor deze cofinanciering te gaan.
2. Bijdrage aan het warmte expertisecentrum. Door deelname aan dit expertisecentrum kunnen we de kosten voor de wijkplannen omlaag brengen van €50.000 naar €25.000 per plan. Met het schrappen van deze bijdrage gaan onze kosten in de uitvoering fors omhoog. Kosten gaan hier voor de baten uit. Daarbij is deze bijdrage feitelijk structureel. Dit vergt een budget van €12.000.
3. Begeleiding lokale initiatieven in het kader van de Groninger Energie coöperatie (GrEK). We begeleiden energie coöperaties in hun opgave om van het gas af te komen. Dit gebeurt nu nog apart met elke coöperatie. Dit budget is bedoeld om toe te werken naar een overkoepelende coöperatie. Dit scheelt ons fors in de ambtelijke inzet voor de toekomst. Het niet opnemen van de bijdrage is mogelijk. Hoge kosten in ambtelijke inzet zijn het gevolg en hebben gevolgen voor andere benodigde inzet

vanuit het team voor andere taken. Daarnaast geeft onze huidige inzet onze inwoners een zetje in de rug om zelf ook actie te ondernemen. Als dit vervalft wordt het draagvlak verkleind waardoor we weer te maken krijgen met extra kosten. Dit vergt een budget van €39.000.

4. Opstellen warmtetransitievisie vervolg in 2021. Voor het opstellen van de warmtetransitievisie is in 2021 nog €50.000 nodig voor afronding van het plan. Halen we dit niet uit de rijksbijdrage dan zal dit incidenteel toegekend moeten worden in de voorjaarsnota. Dekking blijft dan aanwezig in de reserve Jaarovergang.

Mutatie: €136.000 incidenteel, dekking Reserve Jaarovergang (middelen decembercirculaire)

Implementatie omgevingswet en wet kwaliteitsborging in de bouw.

De Omgevingswet beoogt een forse stelselherziening waarin 26 wetten worden gebundeld in één wet en de huidige 120 AMvB's tot 4 worden teruggebracht. Met dit nieuwe stelsel krijgen zowel de gemeente als haar inwoners meer vrijheden in het omgaan met de fysieke leefomgeving. Dit heeft forse gevolgen voor inwoners, organisatie en politiek.

De nieuwe wet heeft een integraal karakter en raakt veel gemeentelijke werkgebieden en werkprocessen. De wet is dan ook van invloed op de gehele organisatie. De Omgevingswet is een opgave-gerichte wet; de maatschappelijke opgave staat centraal. Daarin sluit de Omgevingswet aan op de visie Ruimte, de besturingsvisie en de visie inwonerskracht "om de vraag heen organiseren". De gedachte achter de wetswijziging gaat niet zozeer om het feitelijk wijzigen van de regels, maar om de vernieuwde denkwijze in de geest van de wet.

Het is een onmogelijke opgave om de implementatie van de Omgevingswet uitsluitend binnen de beschikbare interne capaciteit en met bestaande middelen te realiseren. Tijdens de voorbereiding op alles wat nieuw is en wordt, gaan de reguliere werkzaamheden immers gewoon door. Inwoners, bedrijven, verenigingen en organisaties mogen van de overheid verwachten dat de kwaliteit van de dienstverlening hier niet onder zal lijden. Het geheel uitbesteden van de voorbereidende werkzaamheden, het andere uiterste, is financieel onwenselijk. Bovendien wil Het Hogeland de regie en coördinatie van een belangrijk traject als dit, en het daarbij betrekken van de gemeentelijke organisatie, zoveel mogelijk in eigen hand houden en de opgedane kennis en ervaring niet verloren laten gaan.

De financiële gevolgen voor de implementatie van de Omgevingswet zijn uitgewerkt op basis van de projectplannen en er is rekening gehouden met uitstel van de invoeringsdatum 1 januari 2021. De totale implementatiekosten voor de komende 5 jaar bedragen € 2.157.101. Dit bedrag is exclusief de kosten van de inzet van de eigen mensen (bedraagt ruim € 1,4 in loonkosten) en bestaat voor ruim € 1 miljoen uit de inhuur van deskundigen en voor ruim € 1,1 miljoen aan overige kosten (vooral automatiseringskosten en verder kosten voor opstellen omgevingsplannen, ontwikkelen van een pilot, competentie-ontwikkeling, aanpassingen website, proces-beschrijvingen, enz.).

Deze totale kosten voor de jaren 2020-2024 bedragen voor deze resp. jaren € 640.395, € 643.143, € 364.947, € 309.967 en € 198.651.

Voorgesteld wordt de kosten voor de jaren 2021-2024 te dekken uit de stelpost InterBestuurlijk Programma. Deze stelpost wordt jaarlijks gevoed door geld dat via het gemeentefonds van het Rijk ontvangen wordt voor o.a. de invoering van deze wet. Deze stelpost is voor het jaar 2020 reeds volledig ingezet voor de omgevingswet en de energietransitie.

In de begroting 2020 was een incidenteel budget opgevoerd van € 112.000 en vanuit de resultaatbestemming van de jaarrekening 2019 wordt voorgesteld een restantbedrag ad € 86.000 van het budget van 2019 opnieuw beschikbaar te stellen. Hiermee komen we nog een bedrag in 2020 tekort van € 442.395.

Mutatie: € 442.395 incidenteel nadeel

Voor 2021 - 2024 wordt voorgesteld om het programma te financieren uit de IBP gelden.

VTH - aardbevingsgerelateerde zaken

Voor aardbevingsgerelateerd werk willen we nu en in de toekomst een beroep doen op de organisatie VTH drieslag. Dit is nu nog een onderdeel van de WO DEAL en wordt een unit in dienst van de gemeente Eemdelta. Over de financiële gevolgen kan worden vermeld dat de kosten voor 2020 zijn becijferd op € 118.000. Deze kosten zijn voor een groot gedeelte opgenomen in de reguliere DVO met WO DEAL. Voor het meerdere (€ 26.000) is een aparte DVO gemaakt.

Mutatie: € 26.000 structureel nadeel

Overige afwijkingen <€40.000

Buiten de benoemde mutaties zijn er bijstellingen van budgetten kleiner dan €40.000. Dit levert voor dit programma een klein nadeel op.

Mutatie: € 3.750 structureel nadeel

Gewijzigd financieel perspectief

*Mutaties in lasten en baten programma:
ruimtelijke ordening, wonen & duurzaamheid*

Bedragen x€1000

LASTEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	472
Incidenteel	221
Totaal mutaties op lasten	693
BATEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	0
Incidenteel	85
Totaal mutaties op baten	85
Totaal Mutaties*	-608

* - = nadeel; + = voordeel

7. Burger & Bestuur

Bestuursrapportage 2020

Voortgang begroting 2020

Overige afwijkingen

Er zijn in dit programma geen afwijkingen op de begroting van meer dan €40.000 te rapporteren. Echter, er zijn wel een aantal kleinere afwijkingen die leiden tot een nadelig saldo in deze rapportage. Hieronder vallen enkele verzekeringskosten en verplichte vergoedingen. Het grootste deel betreft administratieve wijzigingen, waarbij budget verplaatst wordt vanuit Bedrijfsvoering naar dit programma. Dit leidt tot de volgende mutatie:

*Mutatie: €288.000 structureel nadeel
€52.000 incidenteel nadeel*

Gewijzigd financieel perspectief

*Mutaties in lasten en baten programma:
burger & bestuur*

Bedragen x€1000

LASTEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	288
Incidenteel	52
Totaal mutaties op lasten	340
BATEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	0
Incidenteel	0
Totaal mutaties op baten	0
Totaal Mutaties*	-340

* - = nadeel; + = voordeel

8. Bedrijfsvoering

Bestuursrapportage 2020

Wat willen we bereiken en wat gaan we er voor doen?

Bestuursopdracht Huisvestingsconcept Het Hogeland

In oktober 2019 heeft het college de "Bestuursopdracht Huisvestingsconcept Het Hogeland" vastgesteld. Conform de opzet van de bestuursopdracht wordt in een vijftal fasen (verkenning/concept/ontwerp/besluit/realisatie) toegewerkt naar de realisatie van de (her)huisvesting van de organisatie. Voor deze bestuursopdracht is geen projectbegroting vastgesteld. De budgetten worden per fase vastgesteld. Tot de realisatiefase gaat het om voorbereidingskosten. De projectgroep wordt bij de uitvoering van de bestuursopdracht ondersteund door een extern adviesbureau gespecialiseerd in huisvestingsvraagstukken. In de najaarsnota 2019 is voor de verkenningsfase een budget van 30.000 euro opgenomen. Naar verwachting zal de verkenningsfase voor de zomer (2020) zijn afgerond.

Na de zomer (2020) is ter voorbereiding van de keuze door de raad voor een voorkeursvariant van een Huisvestingsconcept een informatiebijeenkomst voor de raad gepland. Op basis van deze voorkeursvariant kan deze variant in de ontwerpfase verder worden uitgewerkt. De ontwerpfase is gepland in het 3e en 4e kwartaal van 2020.

Licentiekosten

In de begroting zijn licentiekosten zowel centraal als decentraal geraamd. We krijgen steeds meer inzicht in deze kosten. Daardoor kunnen we een deel van de licentiekosten structureel afschrijven. Uit deze middelen willen we een aantal ICT gerelateerde posten dekken. Deze benoemen wij hieronder:

Mutatie: € 300.000 structureel voordeel

Gegevenshuis

Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) & Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) op orde brengen

Als bronhouder van de BGT en BAG is de gemeente verantwoordelijke om mutaties tijdig, juist en volledig te verwerken.

Zowel de BGT als de BAG zijn belangrijke onderleggers voor het Beheer van de Openbare ruimte (BOR). Met deze gegevens als onderlegger worden kwaliteits- en beheer programma's opgesteld. Daarnaast vormt de BAG de basis voor de basisregistratie WOZ en de daarmee een belangrijke basis voor het opleggen/innen van belastingen. Tenslotte zijn BAG en BGT een belangrijke informatiebron bij de uitvoering van de Omgevingswet.

De huidige stand van zaken is, dat we te maken hebben met een BGT en BAG die nog niet conform de werkelijke situatie is. Hiervoor moet er nog veel (achterstallig) meetwerk worden verricht. Dit was gepland voor 2019. Vanwege de herindeling heeft dit niet plaats kunnen vinden. In 2019 was er sprake van een onderschrijding op het geraamd budget. In 2020 vallen hierdoor de kosten hoger uit dan is geraamd. Bovendien zijn er de afgelopen jaren meer mutaties geweest dan was voorzien. Deze mutaties worden onder meer op basis van luchtfoto's en geautomatiseerde technieken gedetecteerd, waarna ze door een landmeter worden ingemeten en verwerkt in de basisregistraties.

Om er voor te zorgen dat beide basisregistraties juist, volledig en actueel zijn, zal in 2020 een inhaalslag worden gemaakt. Voor de jaren daarna worden de ramingen verhoogd.

Mutatie: €30.000 incidenteel nadeel, € 15.000 structureel nadeel

Beschikbaar stellen van Geografische informatie (GEO) door middel van Geografisch Informatie systeem (GIS)

Door middel van GEO/GIS wordt ruimtelijke informatie visueel zichtbaar en daarmee kan het beter gebruikt worden bij beleidsvoorbereiding, evaluatie en uitvoering van (ruimtelijke) vraagstukken en taken. Dergelijke systemen leveren een belangrijke bijdrage om, conform onze ambitie, data gedreven te gaan werken. De huidige systemen voorzien slechts voor een gedeelte in deze behoefte. Er wordt een traject opgestart met als resultaat een Geografisch informatie Systeem dat de geografische informatie kan ontsluiten. Eerst voor intern gebruik en daarna (vanaf 2021) voor extern gebruik. Dit is ook in lijn met wat de nieuwe omgevingswet beoogd; 'Ontsluiting van ruimtelijke informatie en beschikbaar stellen voor intern en extern gebruik bij de ontwikkeling en/of realisatie van omgevingsplannen'. Het geldt dat in 2019 hiervoor was gereserveerd, is niet gebruikt. Bovendien worden de structurele kosten hoger geraamd dan eerder was voorzien.

Mutatie: €10.000 incidenteel nadeel, € 5.000 structureel nadeel

Informatiemanagement

Koppeling Samenleving & Sociaal met Zaaksysteem

Vanuit het Zaakgericht Werken is het wenselijk om een koppeling CiVision Samenlevingszaken – JOIN – iSamenleving te realiseren. Deze koppeling draagt bij aan een afname in dubbele invoer door medewerkers en het juist archiveren en beschikbaar stellen van de informatie. In 2019 is extra budget gevraagd voor het leggen van deze koppeling. Nu we daadwerkelijk met leveranciers aan de slag hebben kunnen gaan, blijkt dat PinkRocade als verplichtende voorwaarde stelt dat wij testomgevingen hebben van de betrokken applicaties (PRLG: iSamenleving, Civision samenleving, Makelaar; Decos: JOIN). We beschikken momenteel alleen over een testomgeving van JOIN. In de begroting is het bedrag dat we hadden gereserveerd voor de testomgevingen geschrapt. Met de huidige kennis had dat niet moeten gebeuren.

Mutatie: € 50.000 incidenteel nadeel, € 40.000 structureel nadeel

Planning & Control

Ontwikkeling P&C applicatie

In verband met de doorontwikkeling van Planning & Control en de daarvoor benodigde faciliteiten is het noodzakelijk dat er een verdere doorontwikkeling plaats vindt op onze P&C-applicatie voor de opstelling van de verschillende P&C-documenten. Dit is ook één van de aanbevelingen uit het rapport dat is opgeleverd naar aanleiding van de uitgevoerde 'Peer-Review'. Dat vraagt externe ondersteuning. Wij schatten deze kosten in op incidenteel € 30.000.

Mutatie: € 30.000 incidenteel nadeel

Voortgang begroting 2020

HRM

Onvoorziene: aanbesteding nieuw EHRM systeem

Per 1 januari 2019 is Centric onze leverancier van het EHRM systeem. Vanaf het begin zijn er problemen met het systeem en is er onenigheid over de geleverde functionaliteit.

Inmiddels is besloten om het contract niet uit te dienen en afscheid van elkaar te nemen.

Hierdoor ontstaan onvoorziene en onvermijdelijke kosten die:

- het gevolg zijn van de disfunctionaliteit van het systeem Motion Pro/salarisadministratie;
- noodzakelijk zijn voor de aanbesteding van een nieuw EHRM-systeem;
- noodzakelijk zijn voor de implementatie van het nieuwe EHRM systeem.

Ad a. Gevolg van onvoldoende functionaliteit Motion Pro salarisadministratie

Nodige inzet externe professional op afroepbasis

Het systeem van Centric levert onvoldoende stabiliteit en is daarnaast complex. Om toch zo goed mogelijk het werk van de salarisadministratie te kunnen blijven verrichten is het af en toe noodzakelijk een externe deskundige in te huren. Inschatting omvang inhuur op jaarbasis 40 tot 50 uur.

Dat betekent niet voorziene extra incidentele kosten:

In 2020: € 4000,- (40 uren a € 100 per uur)

In 2021: € 5000,- (50 uren a € 100 per uur)

Tijdelijk de licentie Pardon Salaris uitbreiden

Doordat het huidige pakket tekort schiet is het nodig om tijdelijk onze licentie voor Pardon Salaris uit te breiden met de begrotingsmodule voor 2020 en 2021 tot het moment we overgaan op het systeem van de leverancier die de nieuwe aanbesteding wint. De kosten voor deze licentie bedragen € 1600 op jaarbasis.

Ad b. Aanbesteding nieuw EHRM-systeem

Inzet Projectleider aanbesteding EHRM

De nieuwe aanbesteding wordt op dit moment voorbereid. De aanbesteding gaat om een complex systeem met een hoog afbreukrisico. Daarvoor is de inzet van een projectleider aanbesteding EHRM noodzakelijk. Dat vraagt om een extra tijdsinvestering van 200 uren van het team Inkoop en 200 uren van een HRM-professional in schaal 11. Geschatte kosten uitgaande van inhuur van een externe professional:

2020: 200 uren a € 90: € 18.000,-

Ad c. Implementatiefase nieuw EHRM-systeem

In de 2^e helft van dit jaar (schatting aanvang oktober/november 2020) is de aanbesteding rond en zal intensief moeten worden ingezet op een zorgvuldige implementatie van het nieuwe systeem. Deze taak zal gedurende een periode van ongeveer 55 weken zeker 16 tot 24 uren per week vragen in de periode november 2020 t/m december 2021.

Geschatte extra kosten op basis van het in dienst nemen van een tijdelijke professional (eigen payroll):

2020: 2 maanden: € 10.600,

2021: 12 maanden: € 65.300

Winstwaarschuwing overschrijding ziektevervangingsbudget

Het ziektevervangingsbudget is begroot op € 1.000.000,-. Het verzuim ligt op dit moment op bijna 9%. Dat is hoog. Op dit moment (april 2020) ligt er al een claim van € 600.000 op het begrote budget van € 1.000.000 voor ziektevervangings. Wij verwachten in 2020 een overschrijding van het budget met minstens €200.000 als het ziekteverzuim niet fors kan worden teruggebracht.

Mutatie: p.m.

Samenvatting

Mutatie: nadeel van extra incidentele kosten EHRM systeem

2020

a. Borging proces salarisadministratie en begroting versus realisatie (inhuur externe excl btw)	€ 4.000,-
b. Tijdelijk de licentie Pardon Salaris uitbreiden	€ 1.600,-
c. Aanbesteding EHRM Project leider (externe inhuur excl. btw)	€ 18.000,-
d. <u>Salarislast Implementatiemanager nieuw EHRM systeem (tijdelijke fte)</u>	<u>€ 10.600,-</u>
Totaal 2020	€ 34.200,-

2021

a) Borging proces salarisadministratie en begroting versus realisatie (inhuur externe excl btw)	€ 5.000,-
b) Tijdelijk de licentie Pardon Salaris uitbreiden	€ 1.600
c) <u>Salarislast Implementatiemanager nieuw EHRM systeem (tijdelijkefte)</u>	<u>€ 65.300</u>
Totaal 2021	€ 71.900,-

Bestuursadviseur

Er is een vacature voor een bestuursadviseur opengesteld. Hiervoor is geen budget beschikbaar in de begroting. Uitgaande van een half jaar in 2020 zal dat leiden tot een halvering van de jaarlijkse lasten die gepaard gaan met de functie. Vanaf 2021 wordt er volledig rekening gehouden met de functie.

Mutatie: €52.500 incidenteel nadeel 2020, €105.000 structureel nadeel 2021 e.v.

Personele lasten

In de primaire begroting was niet de volledige formatie aan aantal fte opgenomen. Dat wordt hier hersteld. Conform het rapport m.b.t. de personele taakstelling hebben we ook de taakstelling op de personele formatie verhoogd.

Mutatie: €510.000 structureel nadeel

Sloop gymzaal Wehe den Hoorn

De gymzaal in Wehe den Hoorn zou oorspronkelijk gesloopt worden in 2015. Een aanwezige WAS-mast naast de gymzaal heeft voorzieningen vanuit de gymzaal. Het aanpassen van de situatie om de mast in werking te houden zou circa € 17.000 bedragen. Het beeld was dat op redelijk korte termijn de masten overbodig zouden zijn. Dit was de reden om de sloop uit te stellen, de gymzaal is in de tussenliggende periode gebruikt voor opslag van materialen van de afgebrande jeugdsoos in Wehe den Hoorn. Naar nu blijkt zullen de WAS-masten zeker nog tot 2025 in gebruik zijn, echter een verdere uitstel van de sloop is niet meer gewenst. Planning is om het sloopwerk uit te voeren voor de zomervakantie van 2020. Er is een reserve gevormd in verband met de sloopkosten ter grootte van € 70.000. Verzoek is de sloopkosten te dekken door dit bedrag te onttrekken uit deze bestemde reserve.

Mutatie: € 70.000 incidenteel, nadeel; dekking door € 70.000 onttrekking bestemde reserve

Industrieweg 1a Uithuizen

In 2017 heeft de raad van de voormalige gemeente Eemsmond besloten voor 'aankoop gronden' (locatie Dijksterhuis en grond voor brandweerkazerne) een krediet beschikbaar te stellen, waarbij de kosten voor aankoop van de grond van de kazerne via een ABC-akte weer zijn doorverkocht aan de Veiligheidsregio. Voor het overige is besloten € 74.331 beschikbaar te stellen voor sloop en dit te onttrekken aan de destijds beschikbare reserve bedrijfsterrein Eemsmond.

Deze reserve is echter bij de actualisatie van de reserves en voorzieningen bij de start van de nieuwe gemeente in 2019 vervallen en het saldo is toegevoegd aan de Algemene reserve.

Verzoek is om conform het besluit van de raad van de voormalige gemeente Eemsmond (besluit nummer 09-05.2017, dd. 6/4/2017) een bedrag van € 74.331 beschikbaar te stellen in verband met de sloopkosten.

Daarnaast is tijdens de uitvoering een extra onvoorziene asbestsanering uitgevoerd. De totale sloopkosten worden hierdoor verhoogd met € 43.831 naar in totaal € 118.162.

Mutatie: € 118.162 incidenteel, nadeel

Brandwerende maatregelen gemeentehuis Leens

In het gemeentehuis van Leens moeten brandwerende maatregelen worden uitgevoerd. De uitvoering van deze werkzaamheden is een aantal jaren uitgesteld maar moeten volgens wet- en regelgeving worden nageleefd. De maatregelen voorzien in het voorkomen van brandoverslag naar diverse compartimenten en zijn besproken met de brandweer. De totale kosten voor deze aanpassingen zijn begroot op € 55.219,=

Het verzoek is hiervoor een investeringskrediet beschikbaar te stellen.

Mutatie: € 55.219 investeringskrediet, € 3.300 kapitaallasten

Woonplan Van Speykstraat 2 te Roodeschool

In de raadsvergadering van 12 oktober 2017 heeft de raad van de voormalige gemeente Eemsmond een besluit genomen (agendapunt 10-12.2017) omtrent het project Van Speykstraat 2 te Roodeschool.

Het gaat om het beschikbaar stellen van een investeringskrediet voor de aankoop, sloop, sanering van de machinefabriek aan de Van Speykstraat 2 te Roodeschool en deze locatie te herontwikkelen naar een woningbouwlocatie in het kader van het bevorderen van de leefbaarheid van Roodeschool.

Nu is het zo dat deze investering niet meegegaan is bij het overzetten naar onze nieuwe gemeente. Voorgesteld om de administratie hiervoor te corrigeren.

Mutatie: budgetneutraal

Begroting Van Speykstraat	
omschrijving	bedrag
aankoop	195.000
bijkomende kosten aankoop	4.000
kosten sanering	100.000
sloopkosten	33.150
	<u>332.150</u>
opbrengst verkoop kavels	-37.500
onttrekking reserve Van Speykstraat	-53.575
subsidie provincie ivm saneringskosten	-50.000
subsidie NCG	-166.075
bijdrage eigenaar aan sanering	<u>-25.000</u>
	-332.150

Overige afwijkingen <€40.000

Buiten de benoemde mutaties zijn er bijstellingen van budgetten kleiner dan €40.000. Het betreft voor dit programma met name verplaatsingen van budgetten tussen programma's. Namelijk budgetten voor burgerzaken die op dit programma geraamd stonden, zijn verplaatst naar programma Burger & Bestuur. Verder zijn er nog lasten opgevoerd voor onderhoud aan beamers en motorrijtuigbelasting.

Het voordeel heeft te maken met een taakstelling op nieuw opgevoerde posten bij de begroting 2020. Die zijn nu functioneel weer afgeboekt. Dit verloopt budgetneutraal via de Algemene Dekkingsmiddelen.

Mutatie: € 109.000 structureel voordeel, € 53.000 incidenteel voordeel

Gewijzigd financieel perspectief

*Mutaties in lasten en baten programma:
bedrijfsvoering*

Bedragen x€1000

LASTEN		2020
<i>Bestaand beleid</i>		
Structureel		123
Incidenteel		385
Totaal mutaties op lasten		508
BATEN		2020
<i>Bestaand beleid</i>		
Structureel		0
Incidenteel		0
Totaal mutaties op baten		0
Totaal Mutaties*		-508

* - = nadeel; + = voordeel

9. Algemene Dekkingsmiddelen

Bestuursrapport 2020

Voortgang begroting 2020

Proceskosten

In 2020 is het aantal bezwaren dat is ingediend door een no-cure-no-pay bureau sterk toegenomen. Waar het in 2019 nog circa 50 WOZ-objecten betrof, gaat het in 2020 om 220 objecten. De sterke toename wordt grotendeels veroorzaakt door de aanstaande compensatieregeling voor woningen in het aardbevingsgebied. Hierdoor komen er veel bezwaarschriften binnen tegen een te lage waarde.

Mutatie: p.m.

Herwaardering

In 2019 is een deel van de WOZ-taxaties uitbesteed aan 4Value. De kosten hiervan zijn pas eind maart 2020 in rekening gebracht.

Mutatie: € 14.000,- incidenteel nadeel

OZB opbrengst voor niet-woningen

De grote objecten in de Eemshaven worden veelal gewaardeerd op basis van de bedrijfswaarde. Daarbij spelen vele factoren een rol, waarbij de productie een grote invloed heeft en de NPV (Net Present Value) van objecten fors kan beïnvloeden.

In de paragraaf lokale heffingen in de begroting 2020 hebben wij aangegeven dat er risico's zijn t.a.v. de waardering van grote objecten. Dit kan zowel positief als negatief zijn.

De herwaarderingen van de objecten die hebben plaatsgevonden geven een fors lagere WOZ-waarde dan waarmee was gerekend bij de vaststelling van de tarieven 2020. Daardoor daalt de opbrengst OZB voor de niet-woningen ook fors. De geraamde opbrengst 2020 moet met een bedrag van netto € 500.000 naar beneden toe bijgesteld worden.

Mutatie: € 500.000,- incidenteel nadeel

OZB compensatie maatschappelijke organisaties

In de voormalige gemeenten De Marne en Eemsmond kregen diverse stichtingen en organisaties OZB compensatie. Het college heeft besloten om dit niet te harmoniseren maar om deze af te schaffen met 2021 als overgangsjaar. Hierdoor valt in 2021 de helft en in 2022 het gehele bedrag vrij (€ 66.700).

Onderuitputting Kapitaallasten

Bij de raming van de kapitaallasten wordt er van uitgegaan dat investeringen in het voorgaande jaar allemaal afgesloten worden. Dit is, zoals gebruikelijk, ook voor 2019 niet het geval geweest. Er zijn investeringen die doorlopen in 2020. Daarom zullen ook de bijbehorende kapitaallasten een jaar later opstarten. Dit heeft als gevolg dat er een incidenteel voordeel ontstaat in de exploitatie van 2020.

Mutatie: €457.854 incidenteel voordeel

Algemene uitkering 2020 effect meicirculaire 2020

De algemene uitkering 2020 is opnieuw berekend naar aanleiding van de zogenaamde Meicirculaire 2020 van het Ministerie van BZK. In deze circulaire worden de ontwikkelingen van het gemeentefonds in beeld gebracht en de gevolgen daar van voor de algemene uitkering die gemeenten van het rijk ontvangen.

Voor onze gemeente is de uitkomst van de meicirculaire dat er per saldo € 42.000 minder wordt ontvangen dan is geraamd in de begroting 2020.

Dit bedrag bestaat uit:

1. hogere doeluitkeringen voor een bedrag van	€ 144.000
2. lagere uitkering door aanpassing accres	€ 359.000 neg.
3. loon- en prijscompensatie sociaal domein	€ 303.000
4. hoeveelheidsverschillen/maatstaven	€ 130.000 neg
	€ 42.000 neg

Het budget van € 144.000 krijgt de gemeente voor uitvoering van bepaalde taken. Voor 2020 betekent dit o.a. extra budget (€ 95.000) voor inburgering en € 24.000 voor maatschappelijke begeleiding statushouders. Verder worden er extra middelen ontvangen voor de projecten Brede impuls combinatiefuncties/buurtsportcoaches en Gezond in de stad.

De overige drie posten worden niet specifiek toegerekend en vallen in de algemene middelen. Per saldo heeft dit een nadeel van € 186.000.

*Mutaties: last € 144.000 incidenteel voor vier projecten
bate € 144.000 algemene uitkering incidenteel
bate € 186.000 negatief algemene uitkering incidenteel*

De ontwikkeling van de algemene uitkering voor 2021 en volgende jaren laat een positief beeld zien waardoor het negatief effect voor 2020 ad € 186.000 wegvalt. Dit staat los van de mogelijke negatieve effecten van de herijking van het gemeentefonds.

Stelposten

In de begroting 2020 staat budget geraamd voor dekking van lasten waarvan nog niet helemaal duidelijk is waar deze lasten thuishoren in de begroting of hoe ze gerealiseerd gaan worden. O.a. voor het WPA (zie toelichting in programma5) en de taakstellingen. In deze voorjaarsnota verwerken wij deze posten.

Mutaties: een voordeel van € 2.492.995.

Gewijzigd financieel perspectief

Mutaties in lasten en baten algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x€1000

LASTEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	-1981
Incidenteel	62
Totaal mutaties op lasten	-1920
BATEN	2020
<i>Bestaand beleid</i>	
Structureel	873
Incidenteel	-542
Totaal mutaties op baten	331
Totaal Mutaties*	2251

* - = nadeel; + = voordeel

Paragraaf Aardbevingen

Bestuursrapportage 2020

De gevolgen van het coronavirus zijn voor het aardbevingsdossier op dit moment nog te overzien. Dat wat we aan voorbereidingen kunnen treffen in het kader van de versterkingsopgave en Nationaal Programma Groningen gebeurt in volle gang. Daar waar we vertragingen voorzien, bijvoorbeeld als het gaat om participatietrajecten en draagvlak creëren voor (beleid(s))ontwikkelingen, proberen we te zoeken naar alternatieven om deze vertraging niet te groot te laten worden en/of zelfs in te lopen. Voorbeelden hiervan zijn de brieven en brochures die in het kader van de locatiekeuze voor tijdelijke huisvesting in Kantens zijn verstuurd. Daarvoor is gekozen omdat inwonersbijeenkomsten momenteel niet mogelijk zijn.

Wat we wel zien is dat werkzaamheden van andere partijen als bijvoorbeeld Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade (TCMG) en Nationaal Coördinator Groningen (NCG) soms vertraging oplopen. Maar ook daar wordt gezocht naar alternatieve werkwijzen, bijvoorbeeld door schadeopnames digitaal te laten doorgaan. Ook NCG heeft een nieuw protocol opgesteld waarin zij op verantwoorde wijze toch proberen opnames, met name als het gaat om schrijnende situaties, met toestemming van de eigenaar door te laten gaan. Gesprekken over opgeleverde versterkingsadviezen worden zo veel mogelijk digitaal opgepakt.

Bouwwerkzaamheden gaan gewoon door. Mogelijk volgt er vertraging in de uitvoering, omdat bouwmaterialen mogelijk niet meer verkrijgbaar zijn of vertraagd worden geleverd als de coronacrisis lang aanhoudt.

We zien voornamelijk op dit moment geen financiële risico's.

De aardbevingscoaches hebben extra aandacht voor de inwoners in schrijnende situaties. Zij moeten immers thuis blijven in een huis waarin ze zich niet veilig voelen. De inzet van de aardbevingscoaches wordt gedekt uit de bestemde middelen uit de decembercirculaire. Daarbij is er €190.000 vrijgevallen ten gunste van het resultaat van 2019.

Reservemutaties

Deze paragraaf geeft het verloop van de standen van de Algemene Reserve en de Bestemmingsreserves. Ook geeft het een overzicht per programma van de mutaties op de reserves die voortvloeien uit deze Voorjaarsnota.

Programma 2

Reserve claims: voor de ontsluiting van Munster fase 1 dient er extra onderhoud gepleegd te worden aan de Trekweg. Deze incidentele kosten worden gedekt uit de bestemmingsreserve Claims.

Programma 4

Reserve groot onderhoud: Toegangssysteem extern gebruik - 40.000 onttrekking

Programma 5

Algemene reserve: Leerwerkplan Werkplein Ability - 300.000 onttrekking

Programma 6

Reserve Jaarovergang: Energietransitie - 136.000 onttrekking

Programma 8

Reserve gymlokaal Wehe: Sloopkosten voormalig gymlokaal Wehe den Hoorn - 70.000 onttrekking

Reserve van Speykstraat: Woonplan van Speykstraat - 53.757 onttrekking

Algemene dekkingsmiddelen

Reserve MVA: Opheffen reserve - 1.881.580 onttrekking

Algemene Reserve: Toevoeging reserve MVA - 1.881.580 toevoeging

De reserve MVA heeft geen bestemming meer. Daarom wordt voorgesteld deze vrij te laten vallen ten gunste van de algemene reserve.

Reserve jaarovergang: Overwaarde reserve vrijval - 134.938 onttrekking

Algemene Reserve: Toevoeging overwaarde reserve jaarovergang - 134.198 toevoeging

De reserve jaarovergang heeft een overwaarde. Daarom wordt voorgesteld deze overwaarde vrij te laten vallen ten gunste van de algemene reserve.

Staat van reserves:

Onderstaande tabel geeft het verloop van de reserves in 2020 weer. De hierboven beschreven mutaties zijn opgenomen in het overzicht. Ook het effect van de jaarrekening, mits wordt ingestemd met de overhevelingsvoorstellen, is meegenomen. Er wordt verder uitgegaan van een volledige uitputting van de reserve jaarovergang.

Reserves	Stand 01-01-2020	Toevoegingen	Onttrekkingen	Verwachte stand 31-12-2020
Algemene Reserve	€ 8.552.170			€ 2.964.385
<i>Primair</i>		€ 3.515.427	€ 3.515.428	
Primair resultaat 2020			€ 631.000	
Resultaatbestemming 2019			€ 2.557.302	
Resultaat VJN 2020 - incidenteel			€ 1.061.000	
Resultaat VJN 2020 - structureel			€ 3.055.000	
<i>Mutaties</i>				
Leerwerplan WPA			€ 300.000	
Opheffen reserve MVA		€ 1.881.580		
Overschot jaarovergang		€ 134.938		
Totaal Bestemmingsreserves	€ 28.288.477			€ 25.290.362
<i>Primair</i>		€ 3.060.884	€ 1.360.350	
Reserve jaarovergang			€ 2.167.312	
<i>Mutaties</i>				
Reserve MVA			€ 1.881.580	
Reserve Groot Onderhoud			€ 40.000	
Reserve gymlokaal Wehe			€ 70.000	
Reserve van Speykstraat			€ 53.757	
Reserve Jaarovergang			€ 136.000	
Reserve claims			€ 350.000	

Paragraaf Coronacrisis

De coronapandemie is in 2020 wereldwijd verspreid. De verandering die het huidige coronavirus in een paar weken teweeg heeft gebracht, is enorm. Waar het openbare leven, de scholen, horecagelegenheden en het werkleven op de kantoren in volle gang was, ligt nu alles al een aantal maanden stil. Maar wat betekent dit voor de gezondheidszorg, het onderwijs, de economie en wat zijn hiervan de financiële gevolgen in Nederland en de gemeente Het Hogeland?

In deze paragraaf leest u zowel de landelijke maatregelen als de maatregelen die de gemeente Het Hogeland heeft getroffen met daarbij, voor zover mogelijk, de financiële gevolgen. Deze maatregelen hebben wij genomen om onze inwoners, ondernemers en verenigingen te ondersteunen in de coronacrisis.

Onze organisatie heeft in deze situatie het Kerncrisisteam (KCT) en het Opgaveteam Ondernemen+ (O2+) opgetuigd. Het Kerncrisisteam richt zich primair op de bedrijfsvoering rondom corona en bereidt de besluitvorming voor. Het Opgaveteam Ondernemen+ richt zich juist naar buiten toe. Denk hierbij aan ondersteuning voor onze ondernemers, verenigingen en andere organisaties.

In het vervolg van deze paragraaf belichten wij een aantal terreinen waar de gevolgen van de crisis het meest voelbaar zijn. Zonder daarbij de intentie te hebben volledig te zijn, geeft het wel een beeld van de impact van de crisis.

Gemeentelijke belastingen

Normaal gesproken wordt er maandelijks een belastingcohier opgelegd. Het cohier van maart is echter overgeslagen. Vanaf april is er weer een cohier gedraaid. Ondernemers en ZZP'ers kunnen 3 maanden uitstel van betaling aanvragen voor belastingen en leges, tot 1 juni 2020. Uitstel van betaling leidt nog niet tot een ongunstige liquiditeitspositie van de gemeente, aangezien de huidige rente laag is en de gemeenten door de ontvangen Tozo gelden voldoende liquide middelen beschikbaar heeft. Over de jaren 2018 (definitief), 2019 (voorlopig & definitief) en 2020 (voorlopig) moet de toeristenbelasting nog worden geheven. Dit zullen we echter pas doen na de coronacrisis. Verlaging van het aantal toeristen in de gemeente geeft een direct effect op de inkomsten toeristenbelasting voor het jaar 2020. Dat zal wellicht een schadepost van € 175.000 kunnen betekenen.

Leges

Momenteel zijn we bezig met het opstellen van een richtlijn inzake de standpunten ten aanzien van de leges:

* Voor de leges van evenementen die zouden plaatsvinden tussen 12 maart en 1 september 2020 restitutie te verlenen. Dit geldt ook voor de aanvragen van evenementenvergunning die zijn gedaan voor 21 april 2020.

* Voor evenementen die plaats vinden na 1 september 2020 en waarvan de aanvraag voor een evenementenvergunning ligt na 21 april, ligt het risico bij de organisator. Met andere woorden, mocht er een vergunning worden aangevraagd dan vindt er geen restitutie plaats van de leges.

Sociaal Domein

De coronacrisis heeft gevolgen op het gebied van de Wmo-maatwerkvoorzieningen; huishoudelijke ondersteuning, begeleiding, kortdurend verblijf, hulpmiddelen, Wmo-vervoer en leerlingenvoer. De huidige extra kosten voor Beschermd Wonen & Opvang zullen via de centrumgemeenten gedeclareerd worden bij het Rijk. We verwachten hogere kosten BW&O als gevolg van stagnerende uitstroom. Op de hoogte van deze extra kosten is nog geen zicht.

Zorgaanbieders in de domeinen Jeugd en WMO zullen conform de richtlijnen van VNG en Rijk worden gecompenseerd nu een groot deel van de zorg niet meer geleverd kan worden. Kern van de afspraak is dat financiering van de omzet wordt doorgezet op het niveau van voor de coronacrisis. Op deze wijze zijn aanbieders niet gedwongen personeel te ontslaan en blijven personeel en expertise tijdens de coronacrisis zoveel mogelijk van waarde en ook na de crisis beschikbaar.

Minister De Jonge van VWS heeft besloten dat in verband met het coronavirus de eigen bijdrage voor in ieder geval de maanden april en mei collectief niet worden geïnd. Dit geldt voor alle Wmo-cliënten, behalve de cliënten met de voorzieningen beschermd wonen intramuraal en opvang. Dit geeft een verlaging van de eigen bijdrage. VWS overlegt met VNG over mogelijke compensatie. Het gaat om een Rijksbesluit.

Als gevolg van het coronavirus is het sociale werkbedrijf Ability gedeeltelijk gesloten. Daardoor vallen bedrijfsopbrengsten weg waarmee (deels) de loonkosten van medewerkers die werkzaam zijn bij Ability worden gefinancierd.

De verwachting is dat er een toename zal komen van het aantal bijstandsgerechtigden, met tevens een toename van de vraag naar bijzondere bijstand, armoederegelingen en kwijtscheldingen.

Ondersteuning Zelfstandig Ondernemers

ZZP-ers en ondernemers in de non-food-sector kunnen een Rijksregeling Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren (TOGS) aanvragen. ZZP-ers en ondernemers kunnen een éénmalige tegemoetkoming van € 4.000 krijgen om de vaste lasten te kunnen betalen. De minister heeft aangegeven op basis van nacalculatie volledig te vergoeden.

De gemeente voert de Tozo uit. Tozo staat voor Tijdelijke Overbruggingsmaatregel Zelfstandig Ondernemers. Ondernemers uit onze gemeente kunnen een aanvraag indienen voor levensonderhoud voor een periode van 3 maand, te rekenen vanaf 1 maart. Er is een inschatting gemaakt hoeveel ondernemers in ons gebied getroffen worden door deze crisis. Van de 2.700 ZZP'ers zijn 1.500 werkzaam in een branche die rechtstreeks geraakt wordt. Het kabinet heeft toegezegd dat de gemeenten alle kosten voor de uitvoering van deze regeling krijgen vergoed.

Naast gezondheidsrisico's heeft corona een zeer grote economische invloed. Des te langer het duurt des te groter de gevolgen zullen zijn. Ondanks dat het rijk een fors steunpakket in korte tijd heeft ontwikkeld, moeten we, ook lokaal, rekening houden met gevolgen op de arbeidsmarkt. We verwachten een grotere werkloosheid en dan met name uit de groep flexwerkers en ZZP'ers. Wanneer we er van uitgaan dat 10% (72) van het aantal ZZP-ers/kleine bedrijven die nu een Tozo aanvraag hebben gedaan, in de schuldhulpverlening terecht gaan komen, dan moeten we rekening houden met € 100.800 extra uitgaven.

Op het moment van schrijven (29 mei) hebben 801 zelfstandigen in onze gemeente een aanvraag ingediend om in aanmerking te komen voor ondersteuning op het gebied van levensonderhoud. Daarvan zijn 702 toegekend. Daarnaast heeft de gemeente 48 kredietaanvragen ontvangen.

Vervoer

Ouders, verzorgers betalen voor het gehele schooljaar een bijdrage t.b.v. het leerlingenvervoer. Conform de landelijke lijn voor de coulanceregeling kinderopvangtoeslag zullen ouders gecompenseerd worden voor deze periode. Ook wordt voor het aantal maanden dat geen gebruik wordt gemaakt van het leerlingenvervoer, de ouderbijdrage aan de ouders/verzorgers teruggestort. De gemeente betaalt de vervoerders wel voor 80% door. Wanneer er nieuwe richtlijnen komen voor het publiek vervoer (bijvoorbeeld het maximaal aantal te vervoeren personen mag niet meer dan 3 zijn) dan kunnen de kosten significant wijzigen.

Vastgoed

Huurders van gemeentelijk vastgoed konden aansluiten bij de regeling voor uitstel van betaling. Waar dit is aangevraagd, is het ook verleend.

Subsidies

- * Het behouden van de structurele activiteitensubsidie, in 2021 zal per aanvraag worden bekeken naar wel/niet doorgaan van de activiteit in 2020 en zal maatwerk plaats vinden;
- * Verplaatsen van de activiteit naar een later tijdstip met zelfde inhoud, dan kan men de activiteitensubsidie behouden;

- * Verplaatsen van de activiteit naar een later tijdstip maar met andere inhoud, dan moet de activiteitensubsidie volledig terugbetaald worden;
- * Volledig annuleren van de activiteit waarbij er geen kosten zijn gemaakt, dan de activiteitensubsidie volledig terugbetalen;
- * Volledig annuleren van de activiteit waarbij er kosten zijn gemaakt, dan de kosten in kaart brengen en maatwerk leveren over de hoogte van terugbetalen.

Cultuur

- *Muziekscholen en – verenigingen:* de gevolgen zijn nihil. Omdat de contributie/lesgelden door worden betaald. Muziekonderwijs vindt digitaal plaats, dus gaat ondanks corona door. Het fusietraject muziekscholen loopt eveneens door.
- *Musea:* musea zijn gesloten en hierdoor missen de musea inkomsten. De exacte gevolgen zijn afhankelijk van de verdere ontwikkeling van de crisis.
- *Podia:* activiteiten, concerten, voorstellingen kunnen niet doorgaan waardoor de podia in problemen komen.
- *ZZP'ers:* culturele sector: veel ZZP'ers kunnen de eerste klappen opvangen vanuit een opgebouwde buffer, maar kunnen nog niet overzien in welke mate ze deze buffer moeten gaan aanspreken en dus ook niet hoe lang dit is vol te houden.

Het ministerie van OCW stelt 300 miljoen beschikbaar voor het culturele veld. De provincies ontvangen een deel van deze gelden. Gemeenten moeten hiervoor echter wel cofinanciering regelen van 50%.

Dorpshuizen/Jeugdsozen

De dorpshuizen en jeugdsozen hebben hun deuren moeten sluiten, waardoor ze nu de opbrengsten van de verhuur, activiteiten en consumpties mislopen. De dorpshuizen en jeugdsozen hebben voldoende buffer om deze eerste klap op te vangen. Wel zijn er zorgen over hoe het nu verder gaat. De Tweede Kamer heeft op 26 mei twee moties aangenomen waarin het Kabinet wordt opgeroepen de TOGS ook van toepassing te verklaren op buurthuizen en wijkcentra.

Sport

Met de heropening van de sport voor de jeugd, stelt het kabinet 110 miljoen euro extra beschikbaar voor sportverenigingen. Ook sportverenigingen zijn financieel geraakt door de maatregelen om het coronavirus in te dammen. Competities zijn vroegtijdig beëindigd en clubhuizen zijn gesloten. De ministerraad heeft er op voorstel van minister Van Rijn voor Medische Zorg mee ingestemd de clubs te hulp te schieten zodat zij de jeugd goed kunnen opvangen en de unieke Nederlandse infrastructuur behouden blijft. Met de insteek dat sportverenigingen straks hun deuren weer voor alle Nederlanders kunnen openen. De verschillende regelingen worden nu zo spoedig mogelijk uitgewerkt. Vereniging Sport en Gemeenten is samen met NOC*NSF door het ministerie van VWS directie sport nauw betrokken bij de inrichting van de regelingen. Hieruit zullen de gemeentelijke sportregelingen worden opgesteld. Bij de sportverenigingen is een inventarisatie gedaan hoe de crisis hun belast. Hierover wordt een college advies opgesteld en daarin zal het extra sportbudget worden meegenomen.

Noodverordening coronavirus

Aanvullingen op de landelijke maatregelen worden provinciaal vastgelegd in een noodverordening, De Noodverordening van de Veiligheidsregio Groningen houdende voorschriften ter voorkoming van verdere verspreiding van het coronavirus/COVID-19 is op 2 april 2020 vastgesteld. De meest recente versie is vastgesteld op 9 mei en trad in werking op 11 mei 2020. De vertaalslag van de verordening naar de praktijk is nog niet altijd even duidelijk te maken.

Handhaving

De situatie rondom COVID 19 vraagt veel inzet op de afstemming met de Veiligheidsregio en de inzet op de naleving van de RIVM-richtlijnen en de regels zoals neergelegd in de noodverordening. Om de verboden en geboden uit de noodverordening en de adviezen van het kabinet te handhaven (o.a. houden van 1,5 meter afstand), moeten gemeenten kosten maken voor de inzet van politie en andere toezichtambtenaren.

Automatisering

Doordat de werknemers zoveel mogelijk thuiswerken, zien wij een toename van de gebruikskosten van mobiele telefonie. De uiteindelijke omvang is afhankelijk van de duur van de crisis.

Inkoop & Aanbesteding

In dit stadium is hier nog niet concreet iets over te zeggen, maar wel dat het zeker is dat er directe en/of indirecte effecten zullen zijn voor de inkoop & aanbesteding. Op veel terreinen is de gemeente afhankelijk van externe partijen, zoals leveranciers, aannemers en dienstverleners. Via zorgvuldige inkooptrajecten probeert de gemeente steeds grip te houden op dat wat geleverd wordt en dat wat daarvoor betaald wordt.

Meerdere inkooptrajecten worden vertraagd en de planning loopt vaak uit. Door verschuivingen in vraag en aanbod is de prijsbepaling nu vaak onzeker.

Ambtelijke inzet

De coronacrisis vraagt van de gehele organisatie extra personele inzet. Naast de werkgroepen Kerncrisisteam en O2+ zijn ook veel teams in meer of mindere mate werkzaam ten behoeve van de coronacrisis. Dit heeft tot gevolg dat er op de eigenlijke beleidsterreinen achterstanden kunnen ontstaan. Verder verwachten we dat er verlofstuwmeren zullen ontstaan, nu er in dit voorjaar minder verlof wordt opgenomen. Ook dat zal mogelijk impact hebben voor het uit te voeren werk in het najaar.

Lokale initiatieven & Noaberschap

Digitale Stamtafel

De digitale "Stamtafel" biedt de mogelijkheid om met elkaar in gesprek te gaan. Je kan in een veilige, online omgeving mensen uitnodigen voor je stamtafel. Mensen kunnen er praten en foto's en video's delen. Het digitale platform maakt het voor mensen toch mogelijk om online familie, vrienden, mantelzorgers en hulpverleners te ontmoeten, gewoon vanuit huis. De organisatie is aan het onderzoeken of ze het digitale platform op grote schaal gaat inzetten.

Koop Lokaal

De actie 'Wees loyaal, koop lokaal' is een initiatief van de gemeente Het Hogeland en de ondernemersverenigingen. Men wil hiermee de consument aanzetten om vooral lokaal te kopen. Dit is een middel om de teruglopende omzetten terug te dringen als gevolg van de coronacrisis. Op de diverse banners en een serie affiches krijgen de verschillende branches nu extra aandacht.

Rijksvergoeding

De kern van de afspraak met het Rijk is: gemeenten ontvangen een reële vergoeding voor de kosten van de coronacrisis. De VNG is met het Rijk aan het werk om die afspraak in te vullen. Er zijn inmiddels 21 tafels waaraan onderhandeld wordt met vele deelonderwerpen. In de komende VNG ledenbrieven zal er nadere informatie komen.

Gemeentelijke middelen

Bij raadsbesluit van 3 juni jl. is een krediet ad € 300.000 beschikbaar gesteld voor een in te stellen tijdelijk "fonds economische versterking" ten gunste van de ondernemers die nadelige financiële gevolgen ondervinden van de coronacrisis.

Verantwoording

Wij hebben van het ministerie ruim € 6 miljoen voorschot ontvangen voor de uitvoering van de Tozo regeling. Daarvan is op dit moment bijna € 1,5 miljoen doorbetaald aan gedupeerden.

Het Rijk en VNG gaan in overleg met de landelijke accountants om ook na afloop van de maatregelen een ordentelijke en rechtmatige verantwoording over de uitgaven te krijgen. Zij en wij verwachten dat hier coulance mee om wordt gegaan.

Financiële bijstelling

Gezien de onduidelijkheden en in afwachting van de komende onderhandelingen op Rijksniveau stellen we voor om de financiële vertaalslag van de coronacrisis mee te nemen bij de Najaarsnota 2020.

Taakstellingen

In de begroting 2020 zijn een aantal taakstellingen opgenomen. In onderstaand overzicht geven we weer welke dat zijn. Deze taakstellingen zijn opgenomen om de meerjarenbegroting te laten sluiten. Daarmee ligt er wel een opdracht voor de organisatie om invulling te geven aan deze taakstellingen. Onderstaand geven wij hiervan de stand van zaken.

	2020	2021	2022	2023	
<i>- taakstelling op lasten (bedragen x € 1.000)</i>					
	-350	-350	-350	-350	Onderuitputting latere invulling vacatures
	-235	-735	-1.285	-1.585	Taakstelling personeel
	-600	-600	-600	-600	VJN: extra taakstelling personeel
	835	1.335	1.885	2.185	Invulling door plan taakstelling personeel
	-	-	-	-	<i>Subtotaal</i>
	-500	-470	-470	-470	Inkoopvoordeel (HH)
	-146	-448	-798	-798	Efficiency (HH)
	75	75	75	75	VJN: efficiëncywinst licentiekosten
		302	652	652	Voorlopige invulling door plan huisvesting
	-71	-71	-71	-71	<i>Subtotaal</i>
	-840				Taakstelling Ruimte, infra en B+O
	392				VJN: invulling taakstelling
	448				Realisatie bij jaarwerk activa
	-				<i>Subtotaal</i>
	-421	-841	-1.238	-1.238	Taakstelling Jeugdzorg (functioneel)
	-5	525	1.310	1.310	Invulling door plan taakstelling jeugdzorg
	-426	-316	72	72	<i>Subtotaal</i>
	-1.347	-1.207	-819	-819	<i>Totaal</i>

Onderuitputting vacatures/reductie bovenmatig/taakstelling personeel

In de praktijk zien we dat bij het ontstaan van vacatures en de opvulling daarvan een periode ontstaat waarbij geen invulling is voor die formatieplek. In financiële zin levert dit een voordeel op.

Voor invulling van de taakstelling op personeel hebben we een plan opgesteld. In dit plan is een scala aan maatregelen opgenomen om invulling te geven aan de taakstelling op personeel. Hierbij valt te denken aan een aantal specifieke functies die niet worden ingevuld, de vertaling van de afsplitsing van Middag Humsterland in de formatie en een aantal nieuwe organisatieonderdelen worden geëvalueerd. Daarnaast zullen alle teams een generieke taakstelling op de formatieomvang krijgen. Effectuering van het plan kan volledig ingevuld worden door natuurlijk verloop.

In het kader van onze taakstelling op de personele formatie hebben wij besloten ook een verlaging door te voeren op de formatie van de dorpencoördinatoren. De lagere formatie zal gevolgen hebben voor de werkzaamheden en het beleid op het onderhavige terrein. In de genoemde bouwstenennotitie komen we daar bij u op terug.

Bij het opstellen van het plan is rekening gehouden met een aanvullende taakstelling op de personele lasten van € 600.000.

Mutatie: € 600.000 structureel voordelig (per saldo in de VJN geen effect)

Inkoopvoordeel

Om meer grip te krijgen op de taakstelling inkoopvoordeel is besloten om bij elke nieuwe aanbesteding op voorhand een bedrag in te boeken voor inkoopvoordeel. Bij het uitzetten van een nieuwe opdracht wordt dan rekening gehouden met een aangepast financieel kader. Deze zal dan verrekend worden met de taakstelling.

Efficiency

Invulling van de taakstelling efficiency wordt voorzien door maatregelen in de huisvesting door te voeren. Enerzijds wordt gedacht aan centralisatie van organisatieonderdelen en anderzijds aan het afstoten van gebouwen. Ervaring van de afgelopen periode leert dat (meer) thuiswerken daarin een oplossing zou kunnen zijn. Deze maatregelen zouden in de loop van 2021 en 2022 geëffectueerd kunnen worden. Inmiddels is besloten om het gebouw 'De Beurs' per 1 juni 2021 te verlaten en de medewerkers van Werkplein Ability te herhuisvesten in het gemeentehuis in Winsum en het gemeentehuis in Leens. Dat betekent vanaf dat moment een structurele vermindering van de huisvestingskosten.

Het samenvoegen van licenties heeft een voordeel opgeleverd, de stelpost efficiency wordt met dit bedrag verlaagd.

Mutatie: € 75.000 structureel voordelig (per saldo in de VJN geen effect)

Taakstelling Ruimte, Infra en Beheer en onderhoud

De taakstelling voor het fysiek domein wordt langs een aantal wegen ingevuld. Deels wordt dit mogelijk gemaakt doordat een aantal grotere investeringen van 2019 zijn doorgeschoven naar 2020. Deze lasten komen met ingang van het jaar na investeren ten laste van de exploitatie. Dit betekent derhalve dat de kapitaallasten voor dit onderdeel pas vanaf 2021 op onze begroting/exploitatie gaan drukken.

Daarnaast zijn de verschillende onderhoudsposten kritisch beoordeeld. Dit heeft ertoe geleid dat meerdere onderhoudsbudgetten voor 2020 incidenteel neerwaarts zijn bijgesteld.

Tot slot, bij vaststelling van de begroting zijn een aantal nieuwe budgetten door het college afgevoerd. Zowel de verlaging van de onderhoudsbudgetten, als het afvoeren van de nieuw opgevoerde budgetten wordt in deze Voorjaarsnota functioneel verwerkt.

Dit geldt niet voor het effect van kapitaallasten, evenals de onderuitputting van kapitaallasten blijft het effect van het doorschuiven van investeringen geraamd op stelpost/taakstelling.

Met bovenstaande maatregelen is deze taakstelling nagenoeg in zijn geheel gerealiseerd.

Mutatie: 392.355 negatief (per saldo in de VJN geen effect)

Jeugdzorg

In de begroting 2020 is een oplopende taakstelling opgenomen voor de uitvoering van de Jeugdzorg. Inmiddels is hiervoor een plan vastgesteld door het college. Wij zullen u op korte termijn informeren over de te nemen maatregelen.

In het volgende overzicht hebben we weergegeven welke maatregelen opgenomen zijn in het plan voor de invulling van de taakstelling op jeugdzorg.

	2020	2021	2022	2023
Pakket 3				
Ondersteuner Jeugd en Gezin (3-6)	250	250	250	250
Investering Spoed voor Jeugd (3-7)	-30	-100	-200	-200
Opbrengst Spoed voor Jeugd (3-7)	-	200	400	400
Pakket 2				
Investering strakker en preventie (2-1a)	-300	-630	-630	-630
opbrengst strakker en preventie (2-1a)	-	600	1.250	1.250
Investering teambudget (2-4a)	-10			
Opbrengst teambudget (2-4a)	70	140	140	140
Terugdringen lichte jeugdhulp (2-4b)	50	100	100	100
Investering pilot gezinsverzorgenden (2-5a)	-35	-35		
Opbrengst pilot gezinsverzorgenden (2-5a)	pm	pm	pm	pm

Hierbij melden we nog een tweetal risico's, in de eerste plaats is er nog geen zekerheid omtrent het structureel worden van de rijksbijdrage. Daarnaast blijven er zorgen rond de ontwikkeling van de uitgaven.

Bijlagen

Mutaties bestuursrapportage 2020

Omschrijving	i/s	mutatie 2020		
		lasten	baten	saldo
Programma 1 Veiligheid				
Veiligheidsregio Groningen	s	-101.500		101.500
Programma 2 Bereikbaarheid				
NABO's	i	-250.000		250.000
NABO's	s			-
Taakstelling infra	i	-186.100		186.100
Overig incidenteel	i	-57.750		57.750
Programma 3 Economie & Werkgelegenheid				
Concept boerderij van de toekomst	i	40.000	40.000	-
Bedrijventerreinen #1	i	50.000	50.000	-
Bedrijventerreinen #2	i	20.000	20.000	-
Bedrijventerreinen #3	i	40.000	40.000	-
Ondernemersverenigingen	s	-76.850		76.850
Overig incidenteel	i	-20.100		20.100
Programma 4 Leefbaarheid & Voorzieningen				
Legionella beheersing zwembad De Beemden	i	18.333		-18.333
Toegangssysteem voor extern gebruik	i	40.000		-40.000
Slopen THV Lydinghe Meester J.S. van Weerdenstraat 18 te Leens	i	41.119		-41.119
Musea	i	23.500		-23.500
Herplantplicht i.k.v. aanleg Boukemapark	i	63.000		-63.000
Stichting Marciaborg	s	49.000		-49.000
Peuteropvang	s	-50.000		50.000
Taakstelling infra	i	-29.407		29.407
Taakstelling Vastgoed	i	-30.000		30.000
Gevolgen najaarsnota: NSU bijdrage	s	115.011		-115.011
Overig structureel	s	-2.000		2.000
Overig incidenteel	i	30.000		-30.000
Programma 5 Sociaal Domein & Volksgezondheid				
Veilig thuis	i	105.343		-105.343
Veilig thuis	s	55.127		-55.127
Ondersteuning inkoopprocessen Samenleving en Sociaal	i	65.000		-65.000
Ability Re-Integratie B.V.	s	75.000		-75.000
Inkomensregelingen	s	1.184.000	-250.000	-1.434.000
Bijzondere bijstand	s	435.000		-435.000
Minimabeleid en participatiefonds	i	227.000		-227.000
Compensatie Eigen Risico	i	60.500		-60.500
Leerwerkbedrijf	i	300.000		-300.000
Jeugdzorg	s	1.000.000		-1.000.000
Structurele gevolgen najaarsnota: Individueel vervoer	s	-50.000		50.000
Structurele gevolgen najaarsnota: Investeringsruimte WPA	s	148.000		-148.000
Invlechting WPA	s	1.079.168	-550.000	-1.629.168
Overig structureel	s	139.000		-139.000
Overig incidenteel	i	12.000		-12.000

Programma 6 RO, Wonen & Duurzaamheid

Warmtetransitie proeftuin aardgasvrij Zuidwolde	i	170.000	85.000	-85.000
Warmtetransitie warmteexpertisecentrum	i	12.000		-12.000
Warmtetransitie begeleiding lokale initiatieven	i	39.000		-39.000
Implementatie omgevingswet	i	442.395		-442.395
VTH - aardbevinggerelateerde zaken	s	26.000		-26.000
Overig structureel	s	3.750		-3.750

Programma 7 Burger & Bestuur

Overig structureel	s	288.000		-288.000
Overig incidenteel	i	52.000		-52.000

Programma 8 Bedrijfsvoering

BGT&BAG op orde	i	30.000		-30.000
BGT&BAG op orde	s	15.000		-15.000
GEO d.m.v. GIS	i	10.000		-10.000
GEO d.m.v. GIS	s	5.000		-5.000
Koppeling Samenleving & Sociaal met Zaaksysteem	i	50.000		-50.000
Koppeling Samenleving & Sociaal met Zaaksysteem	s	40.000		-40.000
Ontwikkeling P&C applicatie	i	30.000		-30.000
EHRM-ontwikkelingen	i	34.200		-34.200
Sloop gymzaal Wehe den Hoorn	i	70.000		-70.000
Industrieweg 1a, Uithuizen	i	118.162		-118.162
Brandwerende maatregelen gemeentehuis Leens	s			-
Licentiekosten	s	-300.000		300.000
Taakstelling B&O en Infra	i	-4.023		4.023
Bestuursadviseur	s	52.000		-52.000
Bijstellen personele lasten	s	510.000		-510.000
Overig structureel	s	-199.000		199.000
Overig incidenteel	i	47.000		-47.000

Algemene Dekkingsmiddelen

Algemene uitkering	i	144.000	-42.000	-186.000
Herwaarderings WOZ	i	14.000		-14.000
OZB opbrengst voor niet woningen	i		-500.000	-500.000
Onderuitputting Kapitaallasten	i	-457.845		457.845
Invulling stelpost WMO	s	-734.923		734.923
Invulling taakstelling infra	i	259.530		-259.530
Verhoging taakstelling personeel	s	-600.000		600.000
Verlaging taakstelling efficiency	s	75.000		-75.000
DVO GGD indexatie	s		-50.741	-50.741
Invlechting WPA - inzet BCF	s	-704.956	924.212	1.629.168
Overig structureel	s	-16.000		16.000
Overig incidenteel	i	101.825		-101.825

Mutaties op investeringen

Mutaties op investeringbudgetten	mutatie 2020		
	Omschrijving	lasten	baten saldo
Programma 2 Bereikbaarheid			
NABO's	40.000		40.000
Aanleg brug Trekweg	130.000		130.000
Verlaging restantkrediet inr. Munsterveld	-28.000		-28.000
Programma 8 Bedrijfsvoering			
Brandwerende maatregelen gemeentehuis Leens	55.219		55.219

Vervallen voorstellen en p.m. posten

Onderwerp	Incidenteel	Structureel	Opmerking
Programma 2 Bereikbaarheid			
2e ontsluiting Lauwersoog		€ 75.000	
Straatmeubilair en schoolzone's		€ 65.000	
Inrichting bebouwde kom		€ 75.000	
Programma 3 Economie & Werkgelegenheid			
1 toeristische organisatie	€ 60.000		
Markten	€ 33.000		
Programma 4 Leefbaarheid & Voorzieningen			
Sloop Ichtusschool	€ 72.500		
Musea (Verhildersum)	€ 23.000		v.a. 2021
Boomplantdag		€ 1.500	
Bomenwacht		€ 15.000	
Bomenonderzoek	€ 20.000		
2 cultuurcoaches		€ 48.000	
Calamiteitenfondsen dorpsuizen	€ 100.000		
Sportvelden		€ 55.000	
Programma 5 Sociaal Domein & Volksgezondheid			
Compensatie Eigen Risico		€ 60.500	bij voortzetting
Vroegsignalering + Schuldhulpverlening	€ 231.940		
Lokaal inclusiebeleid		€ 20.000	
Statushouders (o.a. colourful Hogeland)	€ 45.000	€ 17.500	
Programma 8 Bedrijfsvoering			
Huisvestingsconcept	€ 35.000		
Grex verkenning 't Stee Adorp		€ 10.000	
Algemene Dekkingmiddelen			
GBO (WOZ)	€ 52.000		
	TOTAAL € 672.440	€ 442.500	
PM posten			
Wet inburgering Statushouders	p.m.		
Overgang 18- 18+	p.m.		
Transformatie Sociaal Domein	p.m.		
E-health ontwikkelingen	p.m.		
Taalhuizen	p.m.		
GIDS gelden (2022-2024): €80.000 p/j	p.m.		
Verbinding Zorg en Veiligheid	p.m.		
Meerjarenprogramma Psychisch kwetsbaren	p.m.		
Meerjarenprogramma Geweld hoort nergens thuis	p.m.		
Centraal Briefadres	p.m.		